

S'exilià al final de la guerra i anà a França i als Estats Units, on féu de professor a la Universitat d'Ohio i a l'Institute of Fine Arts de Nova York. També muntà la secció espanyola de la fototeca de la Frick Library de Nova York.

Tornà a catalunya el 1941 i fundà l'Institut Amatller a la casa de Puig i Cadafalch del Passeig de Gràcia, per la generositat de Teresa Amatller. El nom fou "Institut Amatller d'Art Hispànic", perquè marcava *"una noció àmplia de l'art peninsular no dominada pels conceptes castellanocentristes i fomentà l'estudi de l'art català, particularment del romànic i del gòtic"*(Giralt-Miracle,1986:64). L'Institut Amatller fou creat a partir de la tasca que Gudiol havia fet a la Frick Library. Hi creà un gran arxiu fotogràfic, perquè Gudiol creia que la comprensió de l'art havia de fer-se a partir d'imatges i *"perquè intuï que una nova era iconogràfica, basada en la reproducció de la imatge envairia la nostra cultura"* (Giralt-Miracle,1986:64). A l'Institut, a més d'una fototeca exhaustiva hi muntà una excel.lent biblioteca especialitzada.

Des d'aquest Institut, Gudiol pogué realitzar algunes de les seves obres i exercí un clar mestratge en les noves generacions d'historiadors de l'art, crítics o afeccionats al món de les arts plàstiques, i que estaven mancats de bons mestres a la Universitat de Barcelona. Així cal entendre les seves col.laboracions, als anys quaranta, amb els joves Joan Ainaud de Lasarte i Frederic Pau Verrié. Amb Joan Ainaud preparà una monografia de Jaume Huguet, publicada el 1948. Juntament amb Ainaud i Verrié redactà **Catálogo Monumental de Barcelona** el 1947.

Ainaud i Verrié eren membres actius de la resistència cultural de Barcelona. Els dos, a més de col.laborar en revistes clandestines com **Ariel**, també treballaven als **Anales y Boletín** de la Junta de Museus de

Barcelona. Hi col.laboraren amb Alexandre Cirici, Pere Bohigas, l'arquitecte F. Ràfols, Josep Selva i Xavier de Salas. Eren els membres més joves d'un grup de persones de gustos personals i inclinacions polítiques ben diverses.

Verrié i Ainaud organitzaren, el 1948, una exposició retrospectiva pòstuma de Pidelaserra al Museu d'Art Modern, que no fou altra cosa que un intent de recuperar la pròpia personalitat artística del país amb la revalorització d'un gran pintor d'abans de la guerra.

La línia de recuperar els trets més característics del poble català en el camp de l'art dugué, en els anys quaranta, a una notable revalorització del Modernisme. En aquest sentit, Alexandre Cirici i J.F. Ràfols escriviren àmplies obres sobre l'art de final de segle, i des d'*Ariel*, el número de juliol de 1948 també fou dedicat al Modernisme perquè, segons Cirici, *"mirar cap al modernisme és mirar cap a una època caracteritzada per la primera gran unitat de cultura de la Catalunya Moderna"*.

A banda dels seus estudis sobre diversos aspectes de l'art hispànic, Gudiol impulsà, des de les Galeries Laietanes, l'art d'avantguarda i donà suport a joves artistes catalans dels anys quaranta, i especialment a Antoni Tàpies, a qui comprà moltes obres:

"Gudiol fou un dels primes compradors de la meva obra (...) Sempre recordaré quan en Gudiol, a l'habitació de casa que jo feia servir de taller, em va dir que em comprava deu pintures de cop. Em va donar deu mil pessetes, una quantitat que en aquell temps em va semblar tot un capital" (Tàpies, 1977:241).

Josep Gudiol rebé en vida el reconeixement oficial a la seva tasca a favor de l'estudi de l'art (21), que quedà plasmat en la multiplicitat d'obres que escriví (22) i en la creació d'una nova escola d'artigrafia

d) El Teatre.

En acabar la guerra civil, la vida teatral també estava destrossada. Hi havia molts professionals, entre actors, directors i autors, que s'havien exiliat, i entre els qui es quedaren, hi hagué un procés de depuracions: des d'autors posats a la llista negra per les seves idees polítiques (23) fins als professors de l'Institut del Teatre nomenats per la Generalitat de Catalunya. A Catalunya la prohibició més clara i taxativa fou la de representar obres en català o de parlar en català dalt d'un escenari. A més les obres havien de passar la censura corresponent i no atemptar contra els nous valors, sobretot religiosos i morals, imposats pel nou règim.

Amb totes aquestes dificultats, les representacions teatrals a Barcelona s'iniciaren ben aviat després que el país fos ocupat. El nou règim no elaborà cap "política teatral" en aquests primers anys, ni usà el teatre com un sistema de propaganda política de la ideologia del poder. Es a dir, que el teatre no fou, com el cinema, un vehicle propagandístic per a l'exèrcit naciona i els vencedors de la guerra (24).

En el cas del teatre es potencià l'exhibició de peces teatrals dels autors afectes al règim o que aquest considerava que traslluien les idees o els valors que podien assumir, com les obres de José M. Pemán o les dels germans Quintero o Echegaray (25). El teatre va ser un mitjà de distracció de la població.

El més clar és que la qualitat de les obres representades a Barcelona de 1939 a 1953 era força decebedora -amb excepcions comptades-

, i que es tocaren tots els gèneres, però fonamentalment, la comèdia, la revista, el sainet, el melodrama i la sarsuela. Tot gèneres d'evasió. Les obres, sovint, eren representades per companyies que venien d'altres punts de l'Estat i no per companyies catalanes. De fet, moltes de les antigues companyies de teatre del Principat havien desaparegut per causa de l'exili dels seus membres. Això inicià *"un proceso de sucursalismo de la vida teatral de Barcelona respecto a la de Madrid que, si bien contaba con antecedentes, no hará más que acentuarse en lo sucesivo"* (Fàbregas, 1977:137).

De fet, la relació que es plantejà entre el teatre i la societat a la qual anava destinat fou la d'un divorci perfecte.

"En conjunt ens trobem davant una manifestació subcultural en la qual hi predomina la càrrega espanyolista que sembla traduir la voluntat de fer "cau i net", molt abans que no pas una intenció propagandística que hauria pogut cercar una primera aproximació a les classes burgeses per fer-les progressivament dipositàries d'un teatre pastat a la seva mesura i adequat als seus interessos" (Benach, 1978:66).

Així és que les manifestacions teatrals en la societat catalana de la postguerra foren, en general, de baixa qualitat i reflectiren, això sí, els canvis d'orientacions polítiques del règim, igual que havia passat amb la resta de les activitats culturals fetes al Principat. Per aquesta raó, podem dividir el món del teatre en dues parts. La primera va des de la derrota de la Catalunya republicana fins el 1945. La segona s'iniciaria el 1946 i acabaria el 1952.

-De 1939 a 1945-

Van ser els anys pitjors perquè el nou règim se sentia fort i feia depuracions, practicava una censura fèrria i mantenia les seves conviccions perquè les circumstàncies polítiques mundials li eren favorables. Foren els temps de la "liquidació" del teatre que s'havia fet a la Catalunya republicana. Una època de fam i preocupacions en la qual la gent volia evadir-se durant un parell d'hores dels greus problemes quotidians que patia. Foren les temporades en què triomfaren obres de baixa qualitat, amb molta música i demostracions de "folklore espanyol". Van ser els anys en què l'escena estava dominada per Fernán, els germans Quintero, Echegaray, Paco Melgares, Adolfo Torrado, Casimiro Ortas, Pedro Muñoz-Seca, Enrique del Corral i ben pocs autors de comèdies amb mèrit com Jardiel Poncela. Les companyies catalanes només podien actuar en espanyol. Les sarsueles tenien un gran èxit. La misèria, doncs, també impregnava el teatre.

A Catalunya, el teatre es mogué entre les activitats legals i les clandestines, tot i que hi ha autors que creuen que l'esperit que els animava a treballar no era tan diferent.

"En el teatre "legal", l'esperit de resistència era tan actiu com en el teatre clandestí. Hom partia d'uns supòsits diferents, o adoptava una altra tàctica, però les fites polítiques eren en última instància les mateixes: assolir la normalitat de la nostra vida cultural" (Fabregas, 1979:97).

En aquests primers anys les obres "legals" eren les que es podien veure als teatres. Les clandestines eren representades a cases particulars per grups d'amics o per grups aficionats. Eren funcions de "diumenge a la tarda", representades per divertir-se o per celebrar algun esdeveniment i per a l'ús exclusiu dels familiars i els amics. No

tenien cap mena de ressò popular i es feien sense demanar permisos de cap mena. Solien ser representacions úniques i, això sí, la gràcia era que es feien en català. Foren les úniques representacions que es pogueren fer en aquesta llengua si exceptuem "Els Pastorets". Aquestes obres clandestines, com que no passaven per censura, podien ser de tota mena: d'autors proscrius pel règim; traduccions de peces estrangeres; obres que defensaven la República, etc. L'ur missió era la de demostrar la voluntat de resistència en contra de la repressió de la cultura catalana i mantenir viu l'idioma proscriu.

Alguns dels grups actius de la resistència cultural eren molt afeccionats al teatre i col.laboraven en la representació de les obres, com actors, directors, figurinistes, modistes, autors dels llibrets o simples espectadors. Els **Amics de la Poesia** no només llegien poemes, sinó que també escoltaven les traduccions de Shakespeare al català que feia Josep M. de Sagarra, o les que feia Rossend Llates de peces de Ben Johnson.

El grup **Miramar** i la colla d'amics de Maurici Serrahima eren uns grans amants del teatre i organitzaven moltes representacions teatrals - a vegades d'obres escrites per ells mateixos per a celebrar fets concrets- a cases particulars. Aquest teatre clandestí només arribava a una minoria culta i intel.lectualitzada, preocupada per salvar les manifestacions culturals pròpies del país i que, en general, tenia un nivell de vida millor que el de la majoria de la població. Aquest fet els permetia d'haver de preocupar-se menys de les necessitats diàries de menjar, casa, sanitat, etc. i poder reservar part de les seves energies en el manteniment de l'esperit catalanista i de resistència cultural al règim.

L'única obra en català que aconseguí de ser representada el mateix 1939 fou "Els Pastorets", qualificada d'obra "navideña religioso-teatral" (26). Les condicions del permís foren draconianes, com es veu en el text. En canvi, foren prohibides "La Passió" d'Olesa i d'Esparraguera, perquè encara que eren de caràcter religiós, no s'inscribien dins de l'àmbit familiar.

"(...) El gobernador civil ha autorizado la representación en catalán de dicha obra (Els Pastorets) con las condiciones siguientes:

Primera: Que un ejemplar sera previamente remitido a este Gobierno Civil.

Segunda: Que la representación no constituya espectáculo público y por consiguiente que no se verifique en locales habitualmente destinados a cine, teatros, bailes ni sociedad recreativa en general y que la entrada no se pague directa ni indirectamente, y

Tercera: Que dicha representación revistga un exclusivo carácter religioso-familiar." (La Vanguardia, 31/12/1939).

L'explicació acabava amb amenaces per tots aquells que gossessin fer una representació d'"Els Pastorets" sense permís del governador civil.

Pel que fa al teatre legal, de 1939 a 1945 no hi hagué cap representació d'obres en català. Els espectacles de millor qualitat provenien de fora de Barcelona. Venien sovint la "Compañía Lope de Vega" i la "Compañía del Teatro Nacional" i, molt esporàdicament, alguna companyia francesa. També foren remarcables les tasques del "Teatro Estudio" iniciat el 1942 i el "Teatro de Cámara de Barcelona" de 1945, on Juan German Schroeder va ser un animador important.

En el camp de la revista triomfà la companyia "Los Vieneses" dirigida per Arthur Kaps i Franz Joham, perquè feien uns espectacles de notable qualitat, amb l'evocació d'una Europa feliç d'opereta barrejada amb referències als hàbits catalans. Les obres de "Los Vieneses" que introduïren la fantasia, el bon gust, la modernitat i els nous ritmes, posaren en evidència "las revistas madrileñas, groseras,

insubstanciales, descoloridas y antiartísticas" (Gasch, 1977:105). A "El Molino" triomfà la Bella Dorita.

Pel seu costat, el nou "Instituto del Teatro" dirigit per Guillermo Díaz-Plaja, repregué les classes el 8 de gener de 1940. Dels antics càrrecs, només en quedaren el professor Enric Giménez i el secretari Pere Bohigas i Tarragó. Ambdós havien estat nomenats per la Diputació de Barcelona el 1913 i el 1915 respectivament. Enric Giménez morí el mes de maig de 1939, així és que l'única vinculació amb el passat fou Bohigas, perquè tots els altres membres de l'Institut que havien estat nomenats per la Generalitat de Catalunya, quedaren automàticament cessats.

La represa fou molt difícil perquè hi imperaren les consignes franquistes. Per això, els treballs dels alumnes es feien sobre textos castellans i les explicacions teatrals i els models seguits van ser els dels països aliats del franquisme, o sia, Itàlia i Alemanya. Les obres més representades en aquells anys van ser les de *"teatre clàssic de temàtica religiosa, des dels senzills temes nadalencs -Juan de la Encina, Gómez Manrique- fins als grans muntatges com l'acte de Calderón "El gran teatro del mundo"* (Vilà, 1988:59).

L'Institut prodigà les seves manifestacions públiques al llarg de tota la dècada, sobretot en ocasions assenyalades per a la vida del país. Per exemple, "El gran teatro del Mundo" de Calderón va ser representat el 4 de juny de 1944 davant de la catedral en ocasió del "Congreso Eucarístico Diocesano". El 1952 aquesta obra fou representada al "Saló de Sant Jordi" en ocasió del "Congreso Eucarístico Internacional".

De l'Institut, en sortiren alguns actors que adquiririen fama nacional gràcies, sobretot, al cinema. Alguns foren Aurora Bautista, Assumpció Balaguer, Núria Torray, Núria Espert, Gemma Cuervo, Montserrat Carulla, Adolfo Marsillach i un llarg etcètera. A l'Institut no hi hagué activitats catalanistes o de recuperació de textos i d'autors catalans fins ben entrats els anys cinquanta. De tota manera, els estudiants i professors en alguns casos, *"es vinculen també a d'altres grups externs a la institució i que els permeten un treball més creatiu i més ric"* (Vilà, 1988:61).

-De 1946 a 1952-

Aquesta segona etapa s'inicia amb una certa apertura del règim degut a la precarietat de la seva situació una vegada acabada la guerra mundial. Això no vol dir que la censura s'atenués, sinó que les autoritats començaren a permetre algunes coses prohibides absolutament fins en aquell moment, com foren les representacions legals de teatre en català.

Des de 1946 molts teatres de Barcelona reprengueren la programació d'obres en català. Començaren amb les reposicions del repertori tradicional d'autors com Frederic Soler, Angel Guimerà i Santiago Russinyol i, a poc a poc, s'incorporaren altres noms. De tota manera, *"la mayoría de los autores que antes de la guerra parecían marcar las directrices de la dramaturgia catalana se hallan en el exilio y sus nombres puestos en las listas negras"* (Fabregas, 1977:137).

Autors de qualitat que aconseguiren d'estrenar noves peces foren Carles Soldevila i Josep M. de Sagarra. Salvador Espriu publicà el 1948 *Primera Història d'Esther*, però l'obra de teatre no seria estrenada fins més tard. El fet és que hi havia un públic que desitjava retrobar-se amb els autors clàssics del teatre català, i la majoria de les obres que es representaven obtenien un gran èxit. Les representacions anaren des del que feia la Bella Dorita, a les obres de Sagarra, passant pels melodrames i sainets (28) de gran acceptació signats per Lluís Elias, Alexandre Puig, Josep C. Tàpies, Santiago Vendrell i Francesc Lorenzo García. Les traduccions d'obres estrangeres al català estigueren prohibides fins el 1954, data en què es donaren els primers permisos molt limitadament, per la qual cosa les companyies només podien acudir als autors clàssics i als molt pocs encara vius que tenien permís per a estrenar.

Els teatres Apolo, Romea i Victòria (29) foren els primers a programar obres en català. La primera representació es féu el 10 de maig de 1946 al Teatre Apolo, amb l'obra "Lo ferrer del tall" de Frederic Soler (30). Tingué un èxit de públic remarcable i des dels diaris s'elogià "*la legión de admiradores y devotos entusiastas de los valores vernáculos*" (Benach, 1978:69).

L'acceptació de les obres catalanes beneficià, també, les companyies de teatre que pogueren tornar a usar el català en obres conegudes. La nova situació va ser bona per a la companyia de Maria Vila i Pius Daví; per la de Jaume Borràs, Josep Clapera, Josep Bruguera i Pepeta Fornés. Les companyies van fer periples des de Barcelona per tot Catalunya, però, a més, sorgiren molts grups d'aficionats a les ciutats i pobles petits que representaven obres catalanes que gaudien d'èxit a

la capital. Aquests grups s'anaren organitzant i el 1949 es creà el "Foment de l'Espectacle Selecte i Teatre Associació" (FESTA), que articulà l'activitat d'aquestes companyies i que comptava amb la tutela eclesiàstica.

El teatre en català ajudà a recuperar la utilització pública de la llengua en uns moments en què els mitjans de comunicació de masses, l'escola i tots els actes públics eren en espanyol. Va ser important per a donar esperança a una capa important de la població que recuperava, de manera mínima, la pròpia llengua. Alhora va ser una bona propaganda per al règim, perquè segons el governador civil:

"la autorización del teatro catalán privó a los elementos catalanistas de la única bandera fácil y popular que les quedaba, fue un paso hacia la normalidad y, por otra parte no fue acogida con ninguna manifestación extraordinaria de entusiasmo por el público" (Bartolomé Barba citat a Benach, 1978:70)

Malgrat el que pensava el governador, els teatres que feien obres en català s'ompliren.

Aquesta segona etapa acabà el 1952 amb la constitució de l'"Agrupació Dramàtica de Barcelona" (ADB). El grup no fou autoritzat fins el 1955, però començà a actuar el 1952. Va ser creat per persones que estaven vinculades amb els grups resistents, com Jaume Picas, Jordi Sarsanedas, Lluís Orduna, Narcisa Toldrà, entre altres, i comptà amb el suport de certs sectors de la burgesia liberal.

Amb els seus muntatges aconseguí de convocar gran quantitat de públic molt divers. L'Agrupació Dramàtica de Barcelona suposà "l'eix autèntic d'una nova etapa per al teatre català" (Benach, 1978:73), perquè es preocupà, per un costat, de connectar amb la societat catalana real dels anys cinquanta i els seus problemes per mitjà de les seves representacions teatrals. I per l'altra, perquè intentà aprofundir en el

teatre que es feia a Europa i volia que el teatre català begués d'aquells models. En ser autoritzat, el 1955, Ferran Soldevila va ser-nomenat president i n'eren directors d'escena Pau Garsaball, Frederic Roda, Rafael Vidal i Jordi Sarsanedas. L'Agrupació Dramàtica de Barcelona desaparegué el 1963 després d'haver estrenat setanta-nou obres, cinquanta de les quals foren d'autors catalans.

Finalment, el 1953, Joan Grasses i Esteve Albert crearen el "Teatre Intim" que tingué una activitat intermitent.

-Josep M. de Sagarra-

Josep M. de Sagarra i Castellarnau morí a Barcelona el 27 de setembre de 1961 als seixanta-set anys d'edat. Amb ell desaparegué l'últim poeta popular de Catalunya i el seu enterrament, presidit per les autoritats del moment, va ser viscut pels barcelonins com una gran manifestació de dol.

Sagarra, com Josep Pla (31), ha estat un dels intel·lectuals més maltractats a la postguerra per un conjunt de puritanismes i incomprendions des de diferents àmbits intel·lectuals del país. Se li criticaren algunes actituds personals i s'atacà la seva obra que més tard, ha tornat a ser justament ponderada. Però Sagarra, a més de formar part d'alguna Junta de l'Ateneu Barcelonès després de la guerra i de relacionar-se amb gent de tota mena, fou un intel·lectual que s'estimà el país i que visqué durant el franquisme a Barcelona adoptant actituds de resistència i actuant, amb molts altres, a la clandestinitat cultural.

Sagarra hagué de fugir de Catalunya durant la guerra i marxà a París. Allà es casà amb Mercè Devesa, tingué un fill i feu un llarg viatge a Tahití del qual sortirien dues obres *La ruta blava* i *Entre l'Equador i els Tròpics*. Tornà al Principat a l'estiu de 1940, després que la seva dona hagués fet les gestions a Madrid perquè no li passés res al seu retorn (Permanyer, 1982: 126-129).

Primer, la família s'instal·là a casa d'una germana d'en Sagarra i al poc temps llogaren un pis a la plaça Bonanova, que seria lloc habitual de tertúlia, durant la postguerra, de tots aquells que eren

amics seus o dels joves que volien gaudir dels seus amplis coneixements. L'adaptació a la Barcelona de la postguerra no fou fàcil. Sagarra tenia una certa por que la policia o els falangistes els molestessin i, a més, la ciutat sencera patia fam i misèria. Era ben diferent de la Barcelona on ell s'havia divertit abans de la guerra. L'ambient en el qual es mogué des del retorn, el dels catalanistes i demòcrates, era depressiu i clarament atemorit per l'estat policíac en què vivia el país.

De tota manera, Sagarra i la seva família foren ben rebuts per alguns dels amics de sempre mentre que d'altres ni tan sols el tornaren a saludar. Aviat endegà les visites a casa dels amics o les tertúlies al seu propi pis. Un dels seus amics fidels, que el defensà tant a ell com a la seva obra, va ser Maurici Serrahima. Sopaven junts, anaven al teatre plegats, s'organitzaven mútuament festes en ocasions assenyalades, es criticaven i comentaven les obres que escrivien i participaren en esdeveniments importants com la Comissió Abat Oliva. Serrahima estigué al costat de Sagarra en els ambients resistents. Així, el poeta va fer conferències a **Miramar** i assistí i protagonitzà algunes de les sessions literàries dels **Amics de la Poesia**, dels quals era cofundador. Allà hi retrobà vells amics, com el poeta Josep M. López-Picó, i joves que ja coneixia d'abans de la guerra i que li continuaren demostrant devoció i amistat, com Josep Palau i Fabre. D'altres seus amics foren els Puig Quintana i antics companys de l'Ateneu, com Màrius Gifreda i Raimon Noguera.

Quan tornà a Barcelona, Sagarra s'arreglerà a les files de la intel·lectualitat resistent. Sovintejà les reunions amb els "caps de fila" com Jordi Rubió i Ramon Aramon, per a decidir quines accions calia

dur a terme per a mantenir la cultura catalana a la clandestinitat. Sagarra, des de la clandestinitat, fou el protagonista de moltes sessions poètiques perquè seguí produint una obra immensa i de qualitat que no podia ser publicada. Per a un autor habituat a ser popular i tenir èxit, en els primers anys del franquisme, no tingué més públic que els amics que s'aplegaven en una casa particular per a llegir poemes.

Sagarra havia escrit tota la seva obra en català. Fins el 1946-1947 no estigué permès de publicar alguns llibres en català ni de representar obres de teatre en aquest idioma. Per tant, tenia moltes dificultats per a subsistir amb la seva feina, per causa de l'anormalitat de la situació. Sagarra tingué sort, ja que va ser ajudat per alguns mecenes. Quan tornà a Barcelona traduïa *La Divina Comèdia* de Dante finançat per Francesc Cambó (32), però quan aquest s'instal·là a Buenos Aires el mecenatge es va acabar. Va haver de pensar en una feina que li permetés de viure i es va decantar per la traducció de l'obra completa de William Shakespeare, que permetia de ser editada en publicacions de bibliòfil, les úniques autoritzades. El mecenes li fou proporcionat per Duran Reynalds en la persona de Santiago Martí, conegut per "Martí dels ferros" (33). La col·laboració l'inicià el 1941 i Sagarra anà llegint part de les traduccions que feia a les reunions literàries o als seus amics quan l'anaven a veure, i també en publicà algun fragment a la revista clandestina *Poesia*. Sagarra traduí Shakespeare "de cara al teatre, és a dir, que no pretén fer unes traduccions literals o eudites, ni tampoc estrictament literàries, sinó unes traduccions que puguin ésser representades, que s'aguantin dalt de l'escenari" (Serrahima, 1972:88).

Quan en "Martí dels ferros" es cansà de fer de mecenes, les traduccions de Shakespeare les finançà Fèlix Millet, amic de Serrahima, el qual fou, en certa manera, el promotor de l'acord (34). La relació amb Millet el posà en contacte amb Josep Benet, el seu secretari particular. Aquest contacte provocà que el pis de Sagarra servís de pont d'unió entre la resistència francesa i el consolat anglès. Benet, a través del FUC, rebia informació militar secreta dels francesos que dipositava a can Sagarra. Allà, l'anaven a buscar els britànics.

"Josep M. de Sagarra- insisteix Benet- era perfectament conscient de la perillositat que tot allò suposava per a ell, del compromís polític que representava i que, en definitiva, s'hi estava jugant la pell. Sagarra n'era conscient, perquè ell creu llavors en la democràcia, en la lluita per la llibertat; estem combatent per l'alliberament d'Europa, per una Catalunya lliure i democràtica, i Sagarra ho sent" (Permanyer, 1982: 145).

El poeta Sagarra tant acudia a l'Ateneu, com les sessions clandestines de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual era membre. Conspirava a casa seva amb joves i vells i es relacionava amb gent tan diversa com Salvador Espriu o el pintor Ramon de Capmany, passant per Miquel Coll, Antoni Andreu i Abelló, Carles Riba.

La relació entre dos homes importants per la cultura catalana com eren Riba i Sagarra, va ser complexa en els anys de la postguerra. Havien estudiat Dret junts i s'apreciaven, tot i que la manera d'escriure i el ressò popular que tingueren i l'estil de vida que duien eren completament diferents. Sagarra tornà el 1940 i Riba el 1943. Sagarra ja era un assidu de totes les reunions clandestines quan Carles Riba començà a ser considerat una mena de guia espiritual per molts dels resistents.

Per a molts, Sagarra tenia un prestigi enorme, era considerat un home de país i a més militava contra el règim. Tenia bons contactes i

era un home de món. En canvi, alguns membres de les noves generacions el consideraven un frívol perquè havia viatjat durant la guerra, allunyat de les preocupacions del país; o perquè tenia amics arreu o perquè era convidat a sopar per membres de l'alta burgesia de Barcelona.

"Sagarra fins a 1947-1948, se sent una mica el representant d'un poble emmudit, és a dir: el poeta nacional" (Permanyer, 1982:161).

I és que en aquesta data ja havia tornat al teatre enmig de l'èxit popular. Riba, en canvi, era un poeta i un crític literari mancat de ressò popular. Molt purista, esdevingué el cap de la resistència, sobretot per aquelles generacions de joves que negaven que qualsevol escriptor català es prostituís publicant en espanyol, ja fossin llibres, ja articles als diaris o revistes.

Amic de joventut de Sagarra, Carles Riba el criticà per la seva actitud quan, des de 1950, deixà la conspiració política i començà a col·laborar a *Destino* el 1951, al *Diario de Barcelona* (fins el 1956) o a *La Vanguardia* (des del 1957). En aquests mateixos anys Sagarra llegí en castellà un pregó de la Mercè -cosa que li valgué les ires dels resistents-; tornà a omplir els teatres amb noves obres en català; estrenà peces en espanyol a Madrid i esdevingué conseller de la "Sociedad General de Autores". Se li atorgà la Gran Cruz de Alfonso X el Sabio per iniciativa del ministre de Cultura, i li fou imposada a l'Ateneu Barcelonès pel ministre Gual Villalbí.

Els membres més puristes de la resistència i seguidors de Riba, com Joan Triadú o Joaquim Molas, renegaren i rebentaren tant la seva obra com la seva persona. Només els amics es dolgueren profundament d'aquesta actitud i continuaren valorant la seva qualitat literària. A Sagarra li dolgué l'actitud distant de Riba, a qui considerava un gran

intel·lectual i sentí profundament la seva mort. Amb tal motiu escriví un article a *La Vanguardia* el 17 de juliol de 1959 de condol per la mort de l'amic (35).

Sagarra acabà molt tip de la situació de buit que li feien des d'alguns cenacles intel·lectuals catalans i decidí instal·lar-se uns anys a Roma amb la seva família. S'havia convocat el Concili Vaticà II i pensava cobrir-ne la informació com a corresponsal de *La Vanguardia* i de *Ya*. No hi arribà a temps perquè se li declarà un càncer i visqué poc temps. Tota la premsa de Barcelona li dedicà *"un nombre de pàgines mai no consagrades a ningú. A més, escriptors castellans com Aleixandre, Pemán, Calvo Sotelo, Eugenio Montes, Fernández Almagro, Lope Mateo, etc. van publicar articles molt elogiosos"* (Permanyer, 1982:313).

-El teatre-

Josep M. de Sagarra a la postguerra tornà a omplir els teatres com havia fet abans de la guerra civil. Tingué alts i baixos perquè la renovació de la seva producció teatral no tingué l'acollida de públic i de crítica que hauria desitjat. El fracàs el portà a escriure obres similars a les d'abans de la guerra amb les quals tingué un èxit esclatant. De fet, des de mitjans anys quaranta, el teatre fou el gènere que li donà els diners que li calien per a viure, molt més que no les traduccions i els articles a la premsa a partir dels anys cinquanta.

El Teatre Barcelona programà, el 1946, la primera obra de Sagarra, *L'Hostal de la Glòria*, representada per la companyia de Maria Vila i Pius Daví. També es posaren en cartell altres obres d'èxit abans de la guerra com *Fidelitat*. El teatre tornà a convertir a Sagarra en un home molt popular al país.

Però, ja el 1945, preveient que en un futur no gaire llunyà es reprendria el teatre en català, Sagarra començà a escriure noves peces que estiguessin *"més d'acord amb el clima espiritual del nostre poble"* (Benach, 1978: 71-72). Les noves obres eren: **El prestigi dels morts**, **La Fortuna de Sílvia**, **Ocells i Llops** i **Galatea**, però no despertaren cap interès en el públic que *"no estava per innovacions ni per filigranes"*, ni tampoc gaudiren del vist-i-plau dels crítics. El fet és que aquest poc èxit el va afectar i *"el va portar a abandonar alguna altra temptativa que tenia iniciada (...) i a reprendre, com a professional, uns camins anàlegs als anteriors"* (Serrahima, 1972 b: 345).

La tornada als orígens provocà que el públic tornés a fer-se'l seu i que les companyies teatrals tinguessin més fàcil que un empresari els contractés si escenificaven "un Sagarra". Tornà al vers i escriví **L'hereu i la forastera** (1949), que tingué un èxit gran; **Les vinyes del Priorat** (1950), **L'alcova vermella** i **L'amor viu a dispesa** del 1952, i **La ferida lluminosa**, l'obra que fruï de la millor acollida de totes, i que va ser estrenada el 1954. Aquesta hagué de traduir-la al castellà i estigué un any en cartell a Madrid, al Teatre Lara, interpretada per Amparo Rivelles i José M. Roderó.

Sagarra decidí que el teatre havia de ser el seu "modus vivendi" principal i s'adaptà als gustos i les exigències del seu públic, renunciant a la renovació del teatre català que havia pretès. De 1946 a 1961 Sagarra omplí el gran buit que hi havia al teatre català, perquè tot i que s'adaptà als gustos de la gent no renuncià mai a la qualitat, per més que el seu teatre sigui desigual.

Entre els "baixos" es pot parlar de **La paraula de foc** (1955 al Romea), **El pobre d'espirit i els altres** (1958) i **Soparem a casa** (1959),

que van ser "un intent de fer teatre actual i de tema psicològic" (Permanyer, 1982:293). En canvi, tingué dos gran èxits amb dues obres estrenades ja el 1960, i fetes a mida de l'actor Joan Capri. Van ser **El senyor Perramon** i **El fiscal Requesens**. Quan Sagarra morí, el Teatre Candilejas, lloc d'aquestes estrenes, s'omplia cada dia de gom a gom.

NOTES AL CAPITOL V. 2. 6.

(1) Un exemple és la façana del Banco Hispano de Edificación de Madrid, obra de Casto Fernández-Shaw el 1944.

(2) Moragas i Bohigas es conegueren el febrer de 1951 arran de la visita a Barcelona de l'arquitecte italià Gigliotti Zannini. Poc després discutiren a les pàgines del setmanari **Destino**, perquè Bohigas defensava una arquitectura barcelonina inspirada en l'estil neoclàssic i Moragas l'acusava de defensar una arquitectura vuitcentista. Però lluny d'enemistar-los, l'intercanvi d'improperis serví per a integrar Bohigas al Grup R.

(3) El 1953 perquè és la data en què acaba aquesta recerca. El Grup R, en canvi, mantingué les activitats molts anys més.

(4) A més de les conferències, el Grup R organitzà cursos sobre "Economia i Urbanisme" (1958), "Sociologia i Urbanisme" (1959), amb la col.laboració de la Universitat de Barcelona i de personalitats estrangeres.

(5) El tema I va ser guanyat pels estudiants Montserrat i Gómez Puig. El tema II va ser guanyat per Rafael Echaide i P.M. Arístegui.

(6) De fet, el 1960 Moragas creà l'Institut de Disseny Industrial que no va ser acceptat per les autoritats. La seva idea es reconvertí i aparegué l'ADI.

(7) Ignàcio Agustí, a les seves memòries *-Ganas de hablar,* de 1974-, parla d'Antoni de Moragas i de la societat "Els homes de bé i com cal" a les pàgines 285-286.

(8) L'Associació Wagneriana, l'havia creada Joaquim Pena el 1901 i s'encarregà de difondre el wagnerianisme a Catalunya. El 1951, alguns dels membres de l'antiga associació decidiren de celebrar el que hauria estat el cinquantè aniversari de la seva fundació. Realitzaren diversos actes com: exposicions, conferències, concerts, i es donà el nom de "Joaquim Pena" a la plaça on havia nascut.

(9) L'himne de l'Orfeó Català, "El cant de la senyera", amb música de Lluís Millet i lletra de Joan Maragall, estigué prohibit fins l'any 1967.

(10) V. Pere Artís i Benach. El cant coral a Catalunya (1891-1979). Barcelona, Ed. Barcino, 1980.

(11) Balls com "La Moixiganga" de Sitges; "Ball de vano i el ram" de Sant Cugat; "Ball de les cintes" de La Garrotxa; "Ball Cerdà" del Pallars o "La Morisca" de Gerri de Sal, per citar-ne alguns.

(12) El 1959 Joan Antoni Pàmias quedà com a únic empresari del Liceu.

(13) "Amunt!" d'Altisent; "El gran volt de maig" de Toldrà; "Tasserba" de Morera; "Vinatea" de Matilde Salvador.

(14) V. Jordi Garcia-Petit. La nova cançó. ; Josep M. Espinàs, "La cançó fa vint anys", Serra d'Or, núm.244, gener 1980. Pag.25-28.

(15) A Barcelona proliferaren les galeries i s'hi vengueren més de quaranta mil quadres en un sol any (Cirici,1976 a:20).

(16) Un pintor de qualitat com Rafael Benet, en una exposició del 1944, va ser qualificat de massa modern (Cirici,1976 a:21).

(17) Tàpies (1977:233) recorda que, ja el 1961, Luís Marsillach signà una crítica a la seva obra que deia "*ojalá no lo digan en escuelas comunistas, porque me estoy temiendo que este arte sin belleza conduzca a una política sin justicia y a un mundo sin Dios*" (Hoja del Lunes de Barcelona).

(18) V. Alexandre Cirici i Pellicer: "Las pinturas murales de José Obiols en Montserrat", Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona, vol.IV. núm.3-4. julio-agosto 1946. Pag.461-496.; El tron de la Mare de Deu de Montserrat, Barcelona, Spes, 1947; "Les arts plàstiques en el Monstserrat actual", Ariel, any II, núm. 9. abril 1947. Pag.18-20.

(19) El 1952 Tharrats obté el Premi Hallmonk de Nova York; el 1954 Antoni Clavé guanya el Premi de la Unesco; el 1958 Tàpies obté el Premi Carnegie de Pittsburg i Ciuxart el gran premi de la V Bienal de Sao Paulo.

(20) A AA.DD, 1984, es troba una completa recopilació de les obres escrites per Cirici al llarg de la seva vida, a les pàgines 125-158.

(21) Era membre de quatre acadèmies. Va obtenir la Creu de Sant Jordi, el "Doctorat Honoris Causa" de la Universitat de Barcelona i el nomenament de membre d'honor de l'Associació Catalana de Crítics d'Art.

(22) Algunes de les seves obres més importants són: Guías artísticas de España (33 volums); Ars Hispaniae (22 volums); Obras maestras del arte español (9 volums); Monumentos cardinales de España (25 volums); i moltes monografies sobre Goya, El Greco, Zurbarán, Lluís Borrassà i Bernat Martorell, a més de tots aquells llibres que escriví en col.laboració amb amics i deixebles com Gaya Nuño, W.S. Cook o Josep Pijoan.

(23) Els autors no només eren catalans, sinó que n'hi havia de prohibits d'altres llocs d'Espanya, com Rafael Albertí, García Lorca o Valle-Inclán.

(24) En el cas del cinema es realitzaren pel.lícules tan combatives com: "Frente de Madrid", "Escuadrilla", "Raza", "Harka", però no passà el mateix amb el teatre.

(25) V. J. Monleón. Treinta años de teatro de la derecha, Barcelona, Tusquets editor, 1971.

(26) El 1941, en canvi, el Teatre Romea representà "el grandioso espectáculo de Folch y Torres, "Los Pastorcillos".

(27) Algun exercici sobre poesies de Verdaguer o textos d'Angel Guimerà i ben poca cosa més. El canvi es produí gradualment a partir de 1955 amb la creació de grups experimentals i la publicació, el 1956, de **Estudios Escénicos**. Hi farien col.laboracions persones ben diverses com J.V. Foix, Alexandre Cirici, Juan German Schroeder, Sagarra, Joan Vinyoli o Badia i Margarit (Vilà, 1988:61).

(28) V. Xavier Fàbregas, "El melodrama de saleta de rebre", Serra d'Or, núm. 198. març 1976. Pag.53-56.

(29) Hi ha altres teatres que programen obres en català ja a partir de 1946, com el Teatre Pompeya, el Còmic, el Teatre Barcelona i el Poliorama.

(30) Lo ferrer del tall va ser substituïda per Dissabte de Glòria, La bona gent, El pintor de miracles i Don Gonçal o l'orgull del gec.

(31) Pla crítica Sagarra en vida d'aquest, pel seu port aristocràtic, per la manera d'escriure, etc. Les diferències entre els dos s'accenturaren a la revista Destino, perquè el setmanari considerava l'escriptor empordanès el millor del país.

(32) Sagarra acabà de traduir La Divina Comèdia el 1950. L'edició de bibliòfil constà de tres volums, publicats els anys 1947, 1949 i 1950. Foren impresos a la Impremta Sallent de Sabadell. La dedicà a Francesc Cambó, ja mort.

(33) Sagarra hauria cobrat cinc mil pessetes per volum i n'havia de traduir un al mes perquè li donés el suficient per a viure. A Sagarra no li agradà tractar amb en "Martí dels ferros" perquè el considerava un home molt poc educat (Permanyer, 1982:140 i ss).

(34) Serrahima presentà Sagarra i Millet el 6 de maig de 1942 a la taverna basca del Ritz. Millet li comprà els drets de Entre l'Equador i els Tròpics; li finançà bona part de la traducció de Shakespeare i el poema llarguíssim -setze mil versos- El poema de Montserrat.

(35) Serrahima, a les seves memòries, parla sovint de la relació entre Riba i Sagarra, preocupat pel tema de l'enfrontament que alguns s'encarregaren d'atjar. (V. Serrahima, 1974:34; 138; 432).

VI. CONCLUSIONS

La guerra civil significà, en molts casos, l'enfrontament entre les personalitats intel·lectuals i l'oficialisme que es proposava. El resultat de la guerra, favorable als rebels, suposà que la incultura i el dogmatisme expulsessin els representants de la cultura cap a l'exili i que el centralisme arrasés la llengua, la cultura, els costums i la història dels diferents pobles que formaven Espanya, per causa de la por que tenien els vencedors dels nacionalismes.

El franquisme va menysprear però va témer la intel·ligència i els intel·lectuals. Per això procurà reprimir-los i impedir que es comunicessin amb la població. Si no podien expressar-se, si no tenia ressò el que deien, deixaven de ser perillosos. I és que els intel·lectuals podien no sotmetre's a les directrius establertes pel règim i, ben al contrari, criticar un sistema polític autoritari, de base feble, instal·lat al poder gràcies a una guerra sagnant i a la repressió consegüent en contra dels vençuts. Aquest règim, per causa de la feblesa dels seus orígens, no podia acceptar crítiques sorgides des del propi territori. Les que provenien dels altres Estats eren fàcilment manipulables en favor d'un patriotisme exaltat contra l'enemic estranger. Però l'oposició a l'interior podia fer trontollar l'aparell. Per això, els intel·lectuals, possibles crítics i opositors, havien de restar muts.

El franquisme resultà força efectiu en els primers anys en la repressió contra els pocs intel·lectuals que romanien a Espanya. Aquests

no es podien comunicar amb la població i això feia que "las *masas populares* corren de un sitio para otro sin concierto, mientras a su paso se alzan atalayas desde las que unos extraños solitarios emiten sonidos que aquellas no aciertan a recoger" (Alcover, 1978:46). Els solitaris eren tan aïllats que ningú no sabia què feien. Només uns pocs iniciats.

Tot i això, a Catalunya, els intel·lectuals foren peces claus en el manteniment de l'esperit nacionalista i de la cultura catalana. Després de la guerra, amb el país ocupat militarment, políticament i culturalment, no hi havia cap institució política o cultural pròpia dempeus. No hi havia elements externs que cohesionessin el poble. Els intel·lectuals s'agafaren al sentiment nacional per no veure morir el seu país. Per alguns, l'element aglutinador fou la llengua i el conservar la cultura específica vehiculada per mitjà d'aquesta llengua.

La batalla per la llengua fou una batalla total, perquè la lluita literària fou, fonamentalment, lingüística. Això fou així perquè Catalunya, per a sobreviure com a nació necessita el component idiomàtic com a base, suport i unificador de totes les aportacions. Sabino Arana deia que no eren les llengües les que salvaven les pàtries, sinó el patriotisme el que salvava les llengües. En el cas de Catalunya, aquesta afirmació és perfectament vàlida per al període estudiat en aquesta recerca, en el qual la salvació dels mots fou l'element de cohesió dels intel·lectuals.

Catalunya, que tenia una força expansiva abans de la guerra, havent reformat la universitat, havent creat institucions de cultura, i havent participat els seus científics en el món cultural europeu, veié acabar-se aquesta situació al final de la guerra. Per una banda es produí una fuga de cervells cap a l'exili. Els científics aplicaren llurs

coneixements a les universitats, hospitals, laboratoris i empreses dels països d'acollida. Els artistes i literats i els homes de lletres en general, trobaren feina a diaris, universitats i sovint s'enriquiren amb les particularitats d'altres cultures que quedaren reflectides en llurs obres. Aquest fenomen es produí, bàsicament, amb els exiliats a Amèrica.

Però per a aquells que restaren a Catalunya o que tornaren en els primers anys quaranta, la situació personal i col·lectiva fou purament de resistència. Deslligats de les autoritats i de les classes dirigents dels que es consideraven enemics, per un costat; i per l'altre, desvinculats de la població amb la qual es podien mantenir molt febles relacions, els intel·lectuals es trobaren aïllats.

Les obres que produïren foren individuals, reflex de les angúnies de cadascun, que, també és cert, eren les angúnies d'una part de la societat catalana. Però aquestes obres, tot sovint, no arribaven al seus destinataris, per causa de les prohibicions que patia la cultura catalana, de la censura i de la manca de lectors. A Catalunya, durant aquests anys no hi hagué cap mena de força expansiva en la cultura pròpia per causa de la política genocida del nou règim.

Si la sort d'una cultura va lligada a la de la societat que n'ha estat el bressol, el cas català n'és un bon exemple. La cultura catalana fou puixant i fou internacionalment reconeguda en un moment en què la societat catalana experimentà una renaixença econòmica i política. Les institucions autònomes de govern donaven suport a la cultura i aquesta agafà un relleu considerable. En canvi, a partir de la desfeta de la societat catalana, de la supressió de les institucions polítiques i de l'autonomia, la cultura patí, immediatament, la mateixa repressió i, consegüentment, la davallada fou absoluta. Només en un clima de

llibertat, una cultura pot florir. Sense aquesta, esdevé una cultura resistent, se'n ressent tota la producció, així com l'actitud personal i col·lectiva d'aquells qui la conreen.

El fet és que l'Estat espanyol no va poder suprimir el problema nacional català simplement negant-lo, perquè aquesta nació tenia una cultura profunda i consistent, que experimentà una projecció mundial en aquests primers anys per causa de l'exili internacional de bona part dels seus intel·lectuals. El catalanisme fou present durant la dictadura franquista, i com que aquesta el refusava políticament, va aconseguir d'expressar-se, amb limitacions, culturalment. Així totes les obres produïdes durant aquest període foren treballs escapats de la mort, la por, la censura i la repressió, i foren testimoni -majoritàriament clandestí- que la comunitat continuava viva i activa.

La Catalunya d'aquests anys no respirà un ambient d'autèntica cultura, tant perquè la repressió fou ferotge, com perquè de Catalunya havien marxat molts intel·lectuals de gran categoria i aquí hi havien romàs pocs intel·lectuals i alguns treballadors de la cultura. Es a dir, que hi havia pocs intel·lectuals que gaudissin de l'autoritat moral que els reconeixien aquells que treballaven en el mateix camp i, en canvi, hi havia més distribuïdors dels símbols culturals. El déficit quedà reflectit en l'escassa producció cultural.

* Durant tot el franquisme, a Catalunya s'hi desenvoluparen dues cultures amb gran diferència de mitjans. Aquesta situació arribà al punt màxim en el període comprés entre 1939 i 1953, pel tancament del règim vers l'exterior, per l'aïllament internacional i per la purga massiva de qualsevol tipus d'oposició.

En acabar la guerra, i fruit de la política de genocidi cultural, arribaren a Catalunya gran quantitat de funcionaris del règim disposats a ocupar culturalment i administrativa el Principat. Els mestres, els directors de diaris, els periodistes, artistes, actors... arribaven a una parcel·la d'Espanya disposats a exercir la feina en espanyol. Per a ells, s'havia d'"españolitzar" Catalunya. I ho feren a consciència, tenint un gran ressò i influència en les noves generacions perquè aquestes només trobaven llibres, diaris i revistes i cadenes de ràdio en espanyol, rebien les classes en la mateixa llengua i amb continguts espanyolitzants, menyspreant o ignorant la història, la literatura, l'art, etc., propis dels catalans.

L'espanyolització del Principat i dels seus habitants passava per suprimir la cultura autòctona. En aquest intent no actuaren activament únicament els vencedors de la guerra i els homes i dones que arribaren d'altres punts de la geografia espanyola, sinó que hi hagué una part de la població catalana que també hi contribuí. En alguns casos s'introduí l'espanyol a les cases i n'esdevingué la llengua de relació familiar. D'altres renegaren públicament del seu passat catalanista.

Entre els intel·lectuals hi hagué reaccions de tota mena. Pels artistes fou més fàcil, donat que pintar o esculpir no implicava cap exercici lingüístic i sí de sensibilitat per les formes culturals pròpies del país. Però per als literats, editors, periodistes, o sia, per als homes que empraven les paraules en la feina diària, la vida es complicà. Es veieren obligats a triar si volien subsistir. I aquí s'inicià una història de crítiques, renúncies, menyspreus i acusacions que, encara ara, cinquanta anys després, hi ha qui no ha liquidat.

Alguns dels intel·lectuals, literats, professors acomiadats, historiadors... optaren per fer una tasca de resistència en favor de la cultura catalana i de rebuig a qualsevol acció personal que pogués ser considerada de col·laboració amb el règim o de claudicació de les pròpies conviccions. Sovint, patiren greus dificultats econòmiques, i, tot i que mantingueren una autoritat moral indiscutida entre els iniciats del món de la clandestinitat cultural, aquesta no arribà mai al conjunt de la població. Foren uns desconeguts per al poble al qual intentaren "salvar els mots" i la cultura, simplement perquè el franquisme els havia tallat els ponts de comunicació. Alguns d'aquests foren uns puristes. S'autoconsideraven l'essència del país i estaven convençuts que era millor callar que col·laborar; el silenci que trair l'esperit de la pròpia cultura. A partir de 1953 iniciaren una tímida relació amb els intel·lectuals espanyols de la resta de l'Estat, a partir dels Congressos de Poesia, que foren el primer intent d'unes minories d'apropar-se a les diferents manifestacions culturals que hi havia al país. Predominava en ells el sentiment del compromís (engagement), amb la llengua, la cultura i el poble de Catalunya.

A l'altra extrem hi havia aquells que havien renegat la pròpia cultura i que a partir de 1939 feren, conscientment, cultura en castellà militant i a favor del nou règim. Sovint estaven vinculats a la nova situació política per mitjà de càrrecs i es caracteritzaren pel seu rebuig envers l'especificitat catalana. Per aquestes raons trenaren les relacions amb antics amics que mantenien les mateixes idees tot i el gir de la situació política. Gaudiren dels mitjans de comunicació, bé perquè podien publicar llibres, perquè escrivien a revistes o diaris, perquè

feien conferències en llocs públics o perquè conservaven la docència a la Universitat, entre altres.

Entre aquests dos pols hi havia aquells que no renunciaven a la cultura que els era pròpia, que parlaven català a casa i amb els amics, però que usaven l'espanyol per a treballar. Hi havia des dels periodistes que havien d'escriure en castellà si volien treballar fins als editors, els professors d'Universitat que optaven o mantenien els llocs de treball, els advocats que anaven a l'Audiència, etc. Hi ha molta gent que es trobava en aquesta situació, perquè la subsistència era molt difícil entre la misèria de la postguerra. El fet és que no es discutí el fet que un advocat defensés els casos a l'audiència en espanyol, però sí que un periodista escrivís en espanyol als diaris.

Val assenyalar també que hi hagué un grup de joves que no havia lluitat a la guerra, i que, per raons familiars i d'educació a l'escola, havien crescut en un ambient cultural castellà, que feren en aquesta anys una opció de militància en la cultura castellana, ignorant les manifestacions pròpies de Catalunya, que, fins i tot, desconeixien. Alguns d'ells, amb el pas dels anys, escriurien en català, farien cultura catalana i prendrien clares iniciatives a favor de l'especificitat del país on havien nascut.

* Una segona conclusió a la qual s'arriba és que la cultura catalana que es desenvolupà a Barcelona durant aquest període fou una cultura d'èlite, clarament minoritària, sense cap relació amb la població per causa de la clandestinitat, la censura, la manca de mitjans d'educar en català als ciutadans, l'exili i la misèria que provocava tenir poc temps

i pocs diners per a l'oci, és a dir, anar al teatre, llegir llibres minoritaris, etc.

Això passà tant en el camp de la literatura com en l'artístic. En el primer es desenvolupà una poesia intimista i fortament intel.lectualitzada. En el segon sorgiren els pintors abstractes i els nous corrents artístics, que tampoc no eren a l'abast de la població, sinó que només eren aptes per a les minories cultes i iniciades en els nous corrents artístics.

La premsa clandestina fou fortament intel.lectual i minoritària. Reflectia les ambicions culturals d'una èlite i no tingué cap ressò en les masses. I no només per causa de la clandestinitat, sinó pel to. Així, la revista *Ariel* "fins i tot si no hagués de viure amagada seria minoritària a qualsevol època i a qualsevol indret" (Serrahima, 1974:115). I el mateix passava amb *Poesia*, *Dau al Set*. Aquestes revistes culturals clandestines volien bastir un edifici cultural, essent obertes a l'exterior i vinculades al passat resplendent de la cultura catalana. Aquesta actitud responia a la voluntat de romandre oberts a l'estranger i deixar que els corrents de pensament europeus entressin a Catalunya, ni que fos clandestinament, ja que la cultura oficial espanyola els ignorava completament.

El fet és que els poemes de Carles Riba o les traduccions al català d'obres mestres de la literatura universal no haurien arribat mai a un públic extens, ni que la situació política del país hagués estat favorable al conreu de la cultura catalana, senzillament perquè eren obres minoritàries. I és que dins dels ambients de la clandestinitat, bona part dels intel.lectuals adoptaren, com a sistema de defensa, una actitud molt aristocratitzant respecte de la cultura. Hi hagué un esforç

d'intel.lectualització dels productes. Això provocà que molts escriptors escrivissin obres poc intel.ligibles i que fins els semblés vulgar de fer novel.les o peces de teatre que agradessin al gran públic.

Per això, els autors més coneguts i apreciats per la gent del carrer durant aquests anys foren els dos homes que millor connectaren amb les masses, perquè escrivien amb un llenguatge ric però planer, i tractaven temes pròxims a la població sense caure en la vulgaritat. Foren Josep Pla i Josep M. de Sagarra. El primer fou el que més llibres venia en català, mentre que el segon omplia els teatres.

* Durant aquests anys de repressió es produeix l'aprofundiment i condensació de la literatura -especialment la poesia- per causa de la clandestinitat i de la meditació en solitari. Els intel.lectuals resistint a l'interior, i els artistesprojectant-se cap a l'exterior, assentaren les bases per a la desclosa i el desenvolupament futur, que es concretà en l'edició i en la cançó en català a partir dels anys seixanta. Les bases i el caliu eren posats, i així en el moment en què políticament i socialment les coses fossin més favorables a la cultura catalana, es produeix la desclosa.

La realitat és que durant aquests anys només subsistí una cultura molt elitista i minoritària i que, a poc a poc, s'anaren refent les manifestacions puntuals de la cultura popular. En canvi, no es desenvolupà la cultura de masses, que fou íntegrament produïda en castellà i, tot sovint, amb continguts espanyolitzants. Això, en un país petit com el Principat, sotmès a una dictadura genocida en ple segle XX, ha estat determinant per a l'estat de la cultura catalana a

l'actualitat, i per a la consciència comunitària i nacional dels homes del país, cinquanta anys després de la derrota a la guerra.

APÈNDIX NÚMERO 1

-Relació d'algunes de les obres culturals realitzades per la Generalitat de Catalunya de 1931 a 1938.

-L'obra legislativa se centrà en els anys 1933, amb la creació del Consell de Cultura, que legitimava l'organisme creat per Decret el 1931, i el 1934, en què s'aprovaren les següents lleis: Llei de Serveis d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Artístic i Científic; Llei de Conservació del Patrimoni Històric, Artístic i Científic; Regulació de l'Institut d'Acció Social Universitària i Escolar.

-L'obra pedagògica es desenvolupà al llarg de tot el període, ja que l'ensenyament fou sempre una de les preocupacions cabdals. El 1931 es crearen: L'Escola Normal, dirigida per Miquel Santaló; l'Institut-Escola; la Comissió de la Llengua; càtedres de català a diverses entitats. També s'elaborà un catàleg de llibres que podien ésser usats a l'escola; es creà el Seminari de Pedagogia, dirigit per Joaquim Xirau; l'Escola d'Estiu i l'Institut Psicotècnic de la Generalitat. El 1932 s'inicià un programa de guarderies, i el 1933 es dotà d'una càtedra de Pedagogia la Universitat Autònoma. El 1934 es creà l'Escola del Paisatge d'Olot i el 1936 el Consell de l'Escola Nova Unificada.

D'altres realitzacions de la Generalitat que podem considerar més pròpiament culturals foren:

-1931: Creació del Consell de Cultura i de l' Oficina de Correcció del Català, dirigida per A. Jordana. L'IEC dirigí la catalogació del Patrimoni Artístic i Històric. Fou organitzat el Servei General d'Arxius i la xarxa de biblioteques existents.

-1932: Fundat el Comitè Català de Cinema, presidit per Alexandre Galí.

-1933: Patronat de la Universitat Autònoma. Institut d'Acció Social Universitària i Escolar (beques per als estudiants).

-1934: Tribunal Permanent de Català, dirigit per Pompeu Fabra. Creació de la Institució del Teatre, el director de la qual era Joan Alavedra.

-1934: Inauguració del Museu d'Art de Catalunya.

-1936: Registre del Patrimoni Artístic. Nacionalització del Liceu i del Poliorama, que esdevingueren el Teatre Nacional de Catalunya i el Teatre Català de la Comèdia. J. Carner Ribalta organitzà una Comissaria d'Espectacles. Es creà un Comissariat de Propaganda (revistes, llibres, films i noticiaris). El Servei de Salvament de Patrimoni Artístic estigué a càrrec de Josep Gudiol, i el Comissariat de Museus fou coordinat per Pere Coromines. Pere Bosch Gimpera s'encarregà del Comissariat d'Arqueologia.

-1937: Es feren diversos serveis culturals destinats als soldats que combatien, com el Servei de Biblioteques al Front, els Serveis de Cultura al Front, les Milícies de Cultura (mestres voluntaris per a combatre l'analfabetisme al front). En el mateix any foren incautats l'Ateneu i la Fundació Bernat Metge. Es creà la Institució de les Lletres Catalanes (president, Pous i Pagès; vice-president, Carles Riba, i secretari, Francesc Trabal). Es

feren exposicions a París d'art català contemporani i medieval, i es formà una Junta de Relacions Culturals, presidida per Carles Riba i dirigida a l'estranger, bàsicament.

-La Generalitat instaurà molts premis literaris, teatrals, musicals, etc., que s'atorgaren des de l'any de la seva creació fins el 1938. Després, amb la pèrdua de la guerra, desapareixien. Alguns d'aquests premis foren:

- "Joaquim Folguera" de poesia (1932-1938)

- "Ignasi Iglèsies" de teatre (1932-1938)

- "Joan Crexells" de novel·la (1931-1938)

- "Narcís Oller" de contes (1937-1938)

- "Joan Maragall" d'assaig (1936-1938)

- "Valentí Almirall" de periodisme (1937-1938)

- També hi havia premis municipals, ja que l'Ajuntament sostenia el cartell dels Jocs Florals. A més dels premis tradicionals s'hi incloïen:

- "Fastenrath", altern de novel·la, poesia i teatre

- "Concepció Rabell", de narració

- "Francesc Cambó", de drama i novel·la alternativament.

Altres premis que s'atorgaven fora dels Jocs Florals, d'altres matèries, eren el "Martorell" d'arqueologia i el "Massana" d'investigació sobre indumentària.

- Hi havia dos premis d'iniciativa privada, que eren el del "Teatre Català de la Comèdia", atorgat el 1938; i el Premi dels Novel·listes (1935-1937).

- Hi havia també set premis diferents per a música i art.

Eren:

- "Campeny" d'escultura (1934-1938)
- "Nonell" de pintura (1934-1938)
- "Patxot" d'obra lírica
- "Felip Pedrell" de quartet de corda
- "Clavé" de composició per a cor i orquestra
- "Enric Granados" per a una obra simfònica
- "Orfeó Català" per a peces musicals i vocals

El 1933 la Generalitat enregistra en el seu anuari un total de setanta-quatre premis que estaven distribuïts així: quinze de científic-tècnics; vuit d'història, arqueologia i filologia; nou de jurídic-socials; tretze de literaris, catorze d'art i música, vuit per a obres pedagògiques i set per diverses especialitats.

APENDIX NUMERO II

-Nom i Activitats Principals-

* Ignacio Agustí (Lliçà de Vall, 1913-Barcelona, 1974).

Periodista i escriptor. Llicenciat en Dret. Abans de la guerra civil era a l'òrbita de la Lliga. Col.laborà a **La Veu de Catalunya** i va ser director del diari **L'Instant**. Lluità durant la guerra amb el bàndol franquista i de retorn a Barcelona no volé saber res més de la cultura catalana. Fou director del setmanari **Destino** des de 1937 fins a 1956, tot i que durant alguns anys no n'exercí perquè estava malalt o feia de corresponsal de **La Vanguardia** a Suïssa.

* Joan Ainaud (Barcelona, 1919).

Doctor en història i historiador de l'art. Ingressà als anys quaranta als serveis tècnics dels museus d'art de Barcelona, i entrà a l'Institut Amatller D'Art Hispànic, on col.laborà amb Josep Gudiol. La seva tasca ha estat reconeguda amb diversos premis com la Creu de Sant Jordi de la Generalitat (1982) i la medalla d'or de Belles Arts del Ministeri de Cultura. El 1978 va ser president de l'Institut d'Estudis Catalans.

* Josep M. Ainaud (Barcelona, 1925).

Historiador i polític. Llicenciat en Dret. Va ser secretari general del FUC als anys quaranta, i membre actiu de la FNEC i de **Miramar**. Se'l troba a la majoria de les activitats culturals i catalanistes

dels anys quaranta i cinquanta, ja a la Universitat de Barcelona, ja com a membre dels grups culturals resistents.

* Ramon Aramon (Barcelona, 1907)

Filòleg i traductor. Estudis de llengua i literatura a Barcelona, Madrid i Berlín. Secretari general a perpetuïtat de l'IEC, com a recompensa per la tasca de manteniment de l'Institut a la clandestinitat durant tota la postguerra. Ajudà a reconstruir els Estudis Universitaris Catalans a la clandestinitat.

* Clementina Arderiu (Barcelona, 1890-1976)

Poetessa. De jove treballà a l'argenteria del seu pare. Esposa de Carles Riba. Membre activa de la resistència cultural catalana en tornar de l'exili el 1943. Tertúlies a casa seva i molta participació als **Amics de la Poesia**.

* Jaume Aymà i Ayala (Barcelona, 1882-Sant Cugat, 1964)

Editor i publicista. Durant la postguerra muntà l'Editorial Aymà i instituí el primer premi de novel·la en català, a la clandestinitat, el "Joanot Martorell".

* Jaume Aymà i Mallol (Barcelona, 1911- 1989)

Editor, publicista i professor de català abans de la guerra. Ajudà al seu pare en la creació de l'Editorial Aymà i fou un gran col·laborador del grup **Miramar**, on va fer cursets de literatura i de teatre. Abans de la guerra havia col·laborat a **La Publicitat** i a **Revista de Catalunya**.

* Carlos Barral (Barcelona, 1928)

Escriptor i editor. Estudià als jesuïtes i Dret a la Universitat de Barcelona. Col.laborador de la revista cultural **Laye** i de les "Tertulias del Turia" el 1951. Director de Seix-Barral i de Barral Editores, instituí molts premis literaris i diverses col.leccions tant literàries com d'assaig.

* Antoni Batlle (Sitges, 1888-Barcelona, 1955)

Capellà des del 1912, pedagog i dirigent escolta. Doctor en Filosofia i en Teologia. Passà la guerra civil a Suïssa. Membre del moviment escolta internacional des del 1927, el 1943 reprengué les activitats de l'escoltisme on es formaren, als anys quaranta i cinquanta, els futurs líders polítics i culturals de la societat catalana. Aconseguí, poc abans de morir, la legalització de les delegacions diocesanes de l'escoltisme.

* Josep Benet (Cervera, 1920)

Advocat, historiador i polític. Llicenciat en Dret. Va ser escolanet de Montserrat. Fundador del FUC, de **Miramar**, de la revista **Germinàbit**, de la campanya de la P, secretari de la Comissió Abat Oliva, ajudant de Fèlix Millet en projectes com la **Benèfica Minerva**, etc. Un dels membres més actius de la resistència cultural i política al règim durant els anys quaranta i cinquanta.

* Lluís Bonet i Garí (Barcelona 1 -19)

Arquitecte. Al seu domicili es realitzaren moltes reunions poètiques i culturals clandestines als anys quaranta i cinquanta, i també va ser la seu de les festes anuals de l'Institut d'Estudis Catalans a partir de la mort de Puig i Cadafalch.

* Manuel Brunet (Vic, 1889-Figueres, 1956)

Periodista. Deixà inacabats els estudis eclesiàstics i fou sempre un catòlic fervent. Col.laborador a **Destino** fins a la seva mort amb el pseudònim de "Romano". Autor de narracions, i abans de la guerra, col.laborador de **La Veu de Catalunya**, **La Publicitat** i director de **Mirador**.

* Oriol Bohigas (Barcelona, 1925)

Arquitecte. Llicenciat el 1951 i doctor en arquitectura el 1965. Integrant del Grup R, on va ser un dels membres més joves. Des de 1964 professor de l'Escola d'Arquitectura d'on va ser expulsat. Detingut diverses vegades per activitats d'oposició al règim franquista.

* Joan Brossa (Barcelona, 1919)

Poeta i dramaturg. Fundador de la revista **Dau al Set**. Gran amic de Joan Miró des del 1941 i col.laborador en diversos projectes de músics, escultors, pintors i cineastes. A partir dels anys cinquanta estrenà peces teatrals i escenificà poemes.

* M. Aurèlia Capmany (Barcelona, 1918)

Esriptora i professora de filosofia. Autora i directora teatral. Estudià Filosofia a la Universitat de Barcelona. Membre del grup **Miramar** i present a la majoria d'activitats poètiques de la clandestinitat. El 1947 va ser finalista del premi "Joanot Martorell", que guanyà el 1948.

* Jordi Carbonell (Barcelona, 1924)

Lingüista i filòleg. Estudià Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. Després estigué dos anys (1950-12) a la Universitat de Liverpool. Va ser membre del FUC i alumne dels Estudis Universitaris Catalans. Crític teatral de les revistes **Germinàbit** primer, i després de **Serra d'Or**.

* Josep M. de Casacuberta (Barcelona, 1898-1985)

Editor i romanista. Estudis de lletres i de història de la llengua. Creador de l'Editorial Barcino i artífex de la represa del llibre català a la postguerra. Gran coneixedor del poeta Verdaguer.

* Enric Casassas (Sabadell, 1920)

Químic i catedràtic d'universitat des del 1966. Membre del FUC als anys quaranta i molt actiu en la resistència universitària. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans. A casa seva s'hi feren moltes reunions clandestines de tipus cultural.

* Oriol Casassas (Sabadell, 1923)

Germà d'Enric. Pediatre. Llicenciat en Medecina el 1949 a la Universitat de Barcelona. Membre del FUC als anys quaranta i també molt actiu dins l'àmbit de la resistència universitària i cultural.

* Josep M. Castellet (Barcelona, 1926)

Escriptor, assagista, crític literari i editor. Estudià dret a la Universitat de Barcelona. Educació familiar en castellà, el que marcà els seus primers passos dins el món literari. Col.laborà a la revista *Laye* als anys cinquanta i després creà el "Seminari Juan Boscán" de literatura dins l'Instituto de Estudios Hispánicos. col.laborà a diverses revistes de parla castellana com *Revista*, *Alcalà*, *Insula* i després passà a la cultura en llengua catalana, escrivint a *Serra d'Or* i estudiant l'obra d'autors catalans com Josep Pla i Salvador Espriu.

* Alexandre Cirici (Barcelona, 1914-1983)

Crític d'art i professor universitari d'art. No acabà els estudis d'arquitectura per prohibició del règim franquista. Exiliat el 1939, al seu retorn participà a *Miramar*, el FUC, creà el grup *Gerbert* d'intel.lectuals, col.laborà a la revista *Ariel*, fundà el Club 49 i ajudà en la organització de l'Esbart Verdaguer. El 1960 s'integrà a *Serra d'Or* com a crític d'art. Va ser un dels membres més destacats de la resistència a les primeres dècades del franquisme.

* Juan Eduardo Cirlot (Barcelona, 1916-1973)

Poeta en llengua castellana i crític d'art i compositor musical. membre destacat de **Dau al Set** i integrant del "Cercle Manuel de Falla" de l'Institut Francès de Barcelona.

* Miquel Coll i Alentorn (Barcelona, 1904)

Enginyer industrial, però fonamentalment historiador medieval i polític. Fundà la UDC el 1931. Participà als Estudis Universitaris Catalans, a **Miramar** i als **Amics de la Poesia**. Va ser detingut diverses vegades per la policia per causa de les seves activitats en contra del règim.

* Antoni Comas (Mataró, 1931- Barcelona, 1981).

Catedràtic de Literatura catalana. Estudià Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. Mentre era estudiant col.laborà a la revista universitària clandestina **Curial**. Tenia molta relació amb Carles Riba i a Mataró va ser membre del grup **El Racó**, animat per Lluís Terricabris.

* Alfonso Costafreda (Tàrrrega, 1926- Ginebra, 1974).

Poeta i funcionari d'un organisme internacional. Estudià Dret a la Universitat de Barcelona. Va ser col.laborador de la revista **Laye** els anys cinquanta i se l'engloba dins del "Grup Poètic dels 50". Era de formació i d'activitats cultural castellanes. Com a bon coneixedor també del català, va ser un dels traductors dels poemes de Carles Riba a l'espanyol.

* Josep M. Cruzet (Barcelona, 1903-1962)

Editor. Propietari de l'Editorial Selecta. Obtingué el primer permís a la postguerra per a editar un llibre en català, les obres completes de Verdaguer, amb ortografia prefabriana i edició de bibliòfil. Creà diverses col·leccions als anys quaranta i instituí sessions regulars de "cultura literària" a la Casa del Libro, abans Llibreria Catalònia.

* Manuel Cubeles (Barcelona, 1920)

Coreògraf. Fundador de l'Esbart Verdaguer i de l'Esbart Sarrià, molt importants per a la represa del folclore català. Col·laborà en la fundació de l'Obra del Ballet Popular.

* Modest Cuixart (Barcelona, 1925)

Pintor. Estudis de Medicina. Fundador de Dau al Set i participant dels "Salons d'Octubre", on exposà pintura abstracta. El 1959 obtingué el primer premi a la Bienal de Sao Paulo.

* Aureli M. Escarré (L'Arboç, 1908 - Barcelona, 1968)

Monjo i abat de Montserrat des de 1946. Sacerdot des del 1933. Entrà a l'abadia als quinze anys i després va anar a la Universitat de Roma. Impulsor de la Festa d'Entronització de la Mare de Deu de Montserrat el 1947. Ajudà a la creació de revistes en català a Montserrat i finançà les classes clandestines de català, que es feien a cases particulars i al moviment escolta de Mn. Batlle. Estigué exiliat en dues ocasions: una durant la guerra civil a

Itàlia i Saragossa. L'altra, el 1965, a França i Itàlia per ordres del general Franco.

* Salvador Espriu (Santa Coloma de Farners, 1913- Barcelona, 1985)

Poeta i narrador. Llicenciat en Dret i en Història per la Universitat Autònoma de Barcelona. Llançà la màxima de "salvar els mots". Fidelitat a la pàtria des dels seus poemes. Visqué força allunyat de la vida pública tot i que formà part de jurats de premis literaris, que intervingué en algunes sessions poètiques a la clandestinitat i que fou un mestre, a casa seva, per als aprenents de literats.

* Jaume Ferran (Cervera, 1928)

Poeta i catedràtic de literatura espanyola contemporània a Syracuse (EUA). Estudià Dret a la universitat de Barcelona. Col·laborà a la revista *Laye* als anys cinquanta i està considerat un membre de la "Generació poètica dels 50". De formació i cultura castellanès. Marxà d'Espanya per anar a treballar als Estats Units el 1955.

* Joan Ferraté (Reus, 1924)

Escriptor, professor i crític de literatura. Germà de Gabriel Ferrater. Llicenciat en Filologia Clàssica. Col·laborador de la revista *Laye* als anys cinquanta, on escriví sobre autors catalans.

* Gabriel Ferrater (Reus, 1922- Sant Cugat, 1972)

Poeta, traductor i professor de lingüística. Estudis de matemàtiques. Col.laborador de la revista *Laye* als anys cinquanta. Era molt amic de Gil de Biedma. Entrà a la poesia catalana quan ja tenia quaranta anys. El 1955 esdevingué molt amic de Carles Riba. Com el seu germà, de 1938 a 1941 estigué exiliat a França.

* J.V. Foix (Barcelona, 1893- 1987)

Poeta, periodista i assagista. Un dels patriarques de la resistència cultural a la postguerra. Influí decissivament en el grup *Dau al Set*. Tenia una tertúlia setmanal a la que acudia gent de totes les edats interessades en l'art i en la literatura. El 1973 obtingué el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

* Alexandre Galí (Camprodón, 1886- Barcelona, 1969)

Pedagog i historiador. Va ser deixeble de Pompeu Fabra i del seu oncle Bartomeu Galí i Claret. va fer una gran tasca com a pedagog durant la Mancomunitat amb Prat de la Riba. Exiliat després de la guerra a Toulouse, tornà a Barcelona el 1943 i sobrevisqué treballant per a editorials i com a historiador de la cultura. des de 1955 tornà a posar-se en contacte amb els mestres catalans que s'ocuparien de la renovació pedagògica a Catalunya. Esdevingué membre de l'Institut d'Estudis Catalans el 1968. Un dels intel·lectuals d'edat més respectats en els cercles resistents.

* Tomàs Garcés (Barcelona, 1901 -)

Escriptor i advocat. Llicenciat en Lletres i en Dret col·laborà ja a la premsa abans de la guerra. Era gran amic del poeta Salvat-Papasseit. Durant la postguerra participà en les trobades poètiques clandestines i seguí escrivint poesia en català.

* Lluís Gassó (Barcelona, 1916)

Escriptor. Fundador del grup literari L'Estudi. Començà a publicar obres poètiques ja a la postguerra des del 1946. Col·laborà en les activitats culturals d'altres formacions com Miramar i participà molt activament en l'organització d'actes commemoratius i en les tertúlies literàries.

* Jaime Gil de Biedma (Barcelona, 1929)

Poeta, traductor i assagista. Treballà en una empresa comercial des del 1955. Estudià Dret a Barcelona i Salamanca. De formació intel·lectual castellana, va ser col·laborador de la revista *Laye* durant els anys cinquanta i forma part de la "Generació Poètica dels 50".

* Joaquim Gili (Barcelona, 1916)

Arquitecte. Titulat a la Universitat de Barcelona el 1947. Nebot de l'editor Gustau Gili i membre destacat del Grup R d'arquitectura que revolucionà la concepció arquitectònica del país i organitzà seminaris i cicles relacionant l'arquitectura amb l'entorn social.

* José Agustín Goytisolo (Barcelona, 1928)

Poeta, traductor d'autors italians i editor. Estudià Dret a Barcelona i a Madrid. Col·laborador de la revista *Laye* als anys cinquanta i se'l considera integrant de la "Generació Poètica dels 50".

* Josep Gudiol (Vic, 1904 - Barcelona, 198)

Historiador de l'art i arquitecte. Arqueòleg que s'inicià al costat del Dr. Pere Bosch i Gimpera. Estudià història de l'art als Estats Units i del 1939 al 1941 seria professor a universitats americanes. Tornà a Barcelona i muntà l'Institut Amatller d'Art Hispànic. Un gran estudiós de la pintura romànica i de moltes figures de la pintura espanyola, especialment Goya.

* Josep Iglesias (Reus, 1902-19)

Historiador i geògraf. Estudià Dret i direcció d'indústries tèxtils. De 1946 a 1953 institucionalitzà unes lectures de poesia clandestines de periodicitat quinzenal a la seva casa del passatge Permanyer de Barcelona. Contribuí amb diners o la seva presència en diverses activitats culturals de la postguerra.

* Josep Janés (L'Hospitalet de Llobregat, 1913-Els Monjos, 1959)

Editor i poeta. Fundador de la revista **Bandera** (1930), de **Quaderns literaris** (1934). Va ser empresonat el 1939 i alliberat gràcies a l'aval d'escriptors falangistes als quals ell havia defensat públicament en temps de guerra. El 1940 fundà l'empresa "José Janés, editor" que publicà obres essencialment en castellà, però que ajudà a molts escriptors catalans amb dificultats econòmiques, encarregant-los-hi feines diverses. Anava a les sessions dels **Amics de la Poesia** i intentà crear, el 1945, una revista literària en català amb tots els permisos legals.

* Sebastià Juan Arbó (Sant Carles de la Ràpita, 1902- Barcelona, 1984)

Escriptor i col.laborador a la premsa. Producció literària en català i en castellà després de la guerra. Passà la guerra a Barcelona i en acabar no va ser represaliat perquè comptava amb amics a les files dels vencedors. Membre de la Junta de l'Ateneu a la postguerra i estudiós de Verdaguer i Cervantes.

* José M. Junoy (Barcelona, 1887 - 1955)

Crític d'art i director de la revista artística **Cobalto** (1947). Als anys quaranta va ser el crític d'art de **Destino** i de **La Vanguardia**. Era un nostàlgic del vuitcentisme i incitava als pintors catalans a orientar-se vers "la luz de Castilla". Abans de la guerra, en canvi, havia escrit moltes obres en català i havia col.laborat a algunes de les revistes més importants, com **La Publicitat**, **La Veu de Catalunya**, **Papitu**, **El Matí**, **La Nova Revista**. En acabar la guerra oblidà tot el seu passat catalanista.

* Rosa Leveroni (Barcelona, 1910-1988)

Poetessa, bibliotecària i llicenciada en Filosofia i Lletres. Deixeble de Carles Riba i cofundadora de la revista **Ariel**. Va ser un membre actiu al grup **Miramar** i va ser assidua a l'Institut Britànic de Barcelona, especialitzant-se en la traducció d'escriptors anglesos.

* Josep M. López-Picó (Barcelona, 1866- 1959)

Poeta i editor. Llicenciat en Filosofia i Lletres. Gran amic de Josep Carner. Fundà **La Revista i Publicacions de La Revista**. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans des de 1933. A la postguerra seguí publicant llibres en català a partir de la represa de 1947. Va ser un dels patriarques literaris de la postguerra.

* Néstor Luján (Mataró, 1922)

Periodista. Llicenciat en Filosofia i Lletres el 1943. Especialitzat en gastronomia i tauromàquia. Col.laborà, mentre era estudiant, a diverses publicacions literàries de la Falange, i d'allà passa al setmanari **Destino**, on arribaria a ser director de 1958 a 1975. També col.laborà a **El Noticiero Universal**.

* Albert Manent (Premià de Dalt, 1930)

Escriptor, crític i assagista. Llicenciat en Filosofia i Lletres i Dret. Fundador de la revista universitària **Curial** i de la **Primera Antologia Poètica Universitària**. Fill de Marià Manent i participant a les reunions de can Carles Riba.

* Marià Manent (Barcelona, 1898 - 1988)

Poeta. Estudià comerç i idiomes. Molt amic de Josep Carner i un dels representants de la literatura noucentista. Els crítics consideren la seva obra com una de les creacions poètiques més homogènies i cultivades de la literatura catalana del segle XX. Abans de la guerra havia col.laborat a diverses publicacions. A la postguerra esdevingué un habitual de les reunions poètiques i un dels exemples de les joves generacions.

* M. Montserrat Martí (Barcelona, 1916)

Bibliotecària. Membre de la UDC des del 1932. Entrà a l'Institut d'Estudis Catalans el 1943 i estigué a la base de moltes activitats culturals i polítiques resistents de la postguerra, com el FUC, el grup **Miramar**, els **Amics de la Poesia**, les campanyes contra Luis de

Galinsoga i de la "P". Va ser detinguda per la policia, però no arribà a ser empresonada.

* Juan Ramon Masoliver (Saragossa, 1910)

Crític literari, escriptor i periodista. Llicenciat en Dret i Filosofia i Lletres a Barcelona. Director de **Poesia en la Mano** des del 1939 i d' **Entregas de Poesia**. Va ser crític literari del setmanari **Destino** i membre del jurat dels primers premis "Nadal". Era amic de Sebastià Juan Arbó i d'Ignacio Agustí.

* Fèlix Millet (Barcelona, 1903- 1967)

Industrial, polític i mecenes d'activitats culturals catalanistes durant la postguerra. Organitzà la "Benèfica Minerva" i va ser el secretari general de la "Comissió Abat Oliva". Cofundador d'Omnium Cultural. Vinculat als partits polítics democratacristians, hagué de fugir de Barcelona durant la guerra civil. Pagà les traduccions de Shakespeare de Sagarra, entre moltes altres coses.

* Joaquim Molas (Barcelona, 1931)

Catedràtic de Literatura Catalana. Crític literari i assagista. Doctor en Filosofia i Lletres. Va ser fundador de la revista universitària **Curial** i col.laborà a **Ariel**. Va ser detingut el 1952 amb motiu del funeral de Josep Pous i Pagés. Posteriorment col.laborà a **Destino** i a **Serra d'Or**.

* Xavier Montsalvatge (Girona, 1911)

Músic. Deixeble de Lluís Millet i d'Enric Morera. A la postguerra treballà al setmanari **Destino** del que arribà a ser-ne sotsdirector. Va ser crític musical també de **La Vanguardia**.

* Antoni de Moragas (Barcelona, 1913-1985)

Arquitecte. Fundador del **Grup R** d'arquitectura. Secretari i degà en dues ocasions del Col·legi d'Arquitectes de Barcelona. Va ser multat per causa de la Caputxinada. Va ser impulsor i president de l'ADI i del FAD. Col·laborà al setmanari **Destino**.

* Enric Moreu-Rey (Barcelona, 1917)

Professor de Filologia francesa a la Universitat de Barcelona. Als anys quaranta i cinquanta va ser professor de l'Institut Francès de Barcelona i delegat de premsa al Consolat francès. Molt amic dels resistents catalans i impulsor del "Cercle Lumière".

* Santiago Nadal (Lleida, 1909 - Barcelona, 1974)

Periodista. Llicenciat en Dret. Fundador del grup monàrquic "Peña Blanca" i hagué de fugir a Itàlia el 1936. De retorn a Barcelona es convertí en redactor d'estranger a **La Vanguardia** i del setmanari **Destino**. Es va distingir per la seva aliadofília i per seu monarquisme dinàstic. El 1944 va ser empresonat per un article escrit al setmanari sobre el feixisme. Va fer una activitat política semi-clandestina, formant part del Consell privat de Joan de Borbó.

* Joan Oliver (Sabadell, 1899 - 1988)

Escriptor i poeta conegut com a Pere Quart. Llicenciat en Dret. S'exilià en acabar la guerra a França i a Xile i retornà a Barcelona el 1948. Amic de Maurici Serrahima, es vinculà a **Miramar** i a totes les activitats dels resistents. Col.laborà aviat al setmanari **Destino** amb el pseudònim de "Jonàs". Està considerat com un dels millors escriptors en llengua catalana. Guanyà diversos premis literaris i de retorn formaria part del jurat d'alguns dels que s'atorgaven en català.

* Josep Palau i Fabre (Barcelona, 1917)

Poeta, assagista i especialista en l'obra de Pau Picasso. Estudià Lletres a la Universitat de Barcelona i el 1945 marxà a París amb una beca del govern francès. Fou un dels membres més actius de la resistència a la dècada dels quaranta, i fundà les revistes **Poesia i Ariel**, i els **Amics de la Poesia** primer i els **Amics de Rosselló-Pòrcel** després. Ajudà a la reconstrucció dels Estudis Universitaris Catalans.

* Josep Pedreira (Barcelona, 1917)

Editor i escriptor. El 1948 inicià la sèrie poètica "Els llibres de l'Ossa Menor" i el 1950 instituí el premi de poesia en català "Ossa Menor". Era membre del Front Nacional de Catalunya.

* Joan Perucho (Barcelona, 1920)

Poeta i jurista. Col.laborà a les revistes del SEU, **Alerta** i **Estilo**. Després va conèixer a Josep Palau i aquest l'introduí en els cercles resistents. A partir d'aquí col.laborà a **Ariel** i després va ser crític literari de **La Vanguardia**, **Destino**, **Insula**. Molt amic dels membres de **Dau al Set** que influïren en la seva poesia.

* Jaume Picas (Barcelona, 1921 - 1976)

Escriptor i promotor cultural. Tornà de l'exili el 1941. Estudià Dret i va fundar l'Esbart Verdaguer. Va ser membre de la "Comissió Abat Oliva" i col.laborà a la revista **Ariel**. Va publicà novel·les i obres de teatre i als anys seixanta escriví lletres per a grups musicals.

* Josep Pla (Palafrugell, 1898 - Llofriu 1981)

Periodista. Llicenciat en Dret. Un dels primers escriptors del país i un dels de més èxit. A la postguerra treballà per al setmanari **Destino** i publicà molts llibres en català. Va ser amic d'alguns dels resistents com Serrahima i Espriu, i va ser atacat durantment per certes faccions dels resistents que l'acusaren de franquista.

* Miquel Porter-Moix (Barcelona, 1930)

Crític de cinema. Doctor en Filosofia i Lletres. Fundador de la revista universitària **Curial**, i promotor del "Cercle Lumière" de l'IFB. Creà el primer cine-club infantil de Catalunya el 1957.

* Josep Pous i Pagés (Figueres, 1873 - Barcelona, 1952)

Escriptor, periodista i polític. S'exilià el 1939 però tornà el 1944. Fundà i presidí el Consell Nacional de la Democràcia Catalana. Va ser un dels patriarques de la postguerra i era present a totes les reunions on calia decidir accions resistents. El seu funeral va ser una gran manifestació de dol pels catalans.

* Josep Pratmarsó (Barcelona, 1913)

Arquitecte. President del Grup R d'arquitectura i president del Cercle de Sant Lluç (1968-1977). Va ser un dibuixant afeccionat que fins realitzà algunes exposicions.

* Josep Puig i Cadafalch (Mataró, 1867 -Barcelona, 1957)

Arquitecte, historiador de l'art i polític. President de la Mancomunitat de Catalunya i impulsor del Modernisme. La guerra el va fer fugir a París el 1936 i tornà quan aquesta acabà. Li prohibiren exercir l'arquitectura. Presidí l'IEC a la clandestinitat i donà diners per a moltes activitats clandestines. Participà a moltes sessions dels grups resistents, com les tertúlies culturals i poètiques i conferències per a joves.

* Pere Puig i Quintana (Igualada, 1907- Orpí 1981)

Advocat i nacionalista cristià, membre als anys trenta de la Federació de Joves Cristians. Va ser un dels membres actius dels anys quaranta en la organització d'activitats culturals clandestines. Ajudà a Fèlix Millet en moltes de les seves accions, i especialment,

en la Benèfica Minerva. Assistent a les reunions dels **Amics de la Poesia** i del grup **Miramar**. Gran amic de Sagarra i de Serrahima.

* Joan Reventós (Barcelona, 1927)

Polític, professor de la Universitat de Barcelona i assessor d'empreses. Llicenciat en Dret el 1950. Va ser un membre actiu del grup catòlic "Torres i Bages", juntament amb Jordi Pujol. Tingué els primers contactes amb el Moviment Socialista de Catalunya el 1949. Va ser membre de la FNEC i mentre era estudiant, la seva casa serví per a organitzar moltes activitats culturals clandestines universitàries.

* Carles Riba (Barcelona, 1893-1959)

Poeta, escriptor, traductor i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'Escola de Bibliotecàries. Estudià Dret i Lletres a la Universitat de Barcelona. S'exilià el 1939 i tornà a Barcelona el 1943. Símbol de la resistència antifranquista i feu un gran mestratge entre les noves generacions a les tertúlis de casa seva. Va ser present a tots els grups culturals clandestins, fent conferències o donant classes. Als anys 50 participà als "Congresos de Poesia" organitzats per poetes castellans.

* Martí de Riquer (Barcelona, 1914)

Romanista. Catedràtic de la Universitat de Barcelona. Estudis sobre literatura catalana medieva, provençal i francesa medievals i castellana de l'Edat Mitjana al segle XVII. Va fer la guerra al bàndol franquista i de4tornada va considerar que el catalanisme

polític era mort i que només podia recuperar-se l'estudi erudit del passat.

* Josep Romeu (Odena, 1917)

Escriptor i investigador. Doctor en Lletres el 1948. Estudià als Estudis Universitaris Catalans i col.laborador d'Ariel. Durant la postguerra centrà molt les seves activitats culturals a Igualada.

* Pau Romeva (Barcelona, 1892-1968)

Pedagog, polític i escriptor. Durant la guerra va ser destituït dels seus càrrecs. S'exilià el 1939 i tornà a Barcelona el 1942. Treballà en feines editorials, ja a la Benèfica Minerva, ja com a traductor d'obres angleses. Participà a moltes de les tertúlies i sessions literàries de l'època.

* Jordi Rubió i Balaguer (Barcelona, 1887 - 1982)

Director de la Biblioteca de Catalunya i de l'Escola de Bibliotecàries de la Mancomunitat. Professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Doctorat en Dret i Filosofia i Lletres. No s'exilià i mantingué activitats clandestines com els Estudis Universitaris Catalans, i la seva participació en conferències i xerrades als grups culturals de l'època. Treballà a l'editorial Salvat durant la postguerra. Va ser considerat un dels grans patriarques de la cultura catalana per les noves generacions.

* Manuel Sacristán (Madrid, 1925 - Barcelona, 1985)

Filòsof i professor a la Universitat de Barcelona. Estudià dret i Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. A la postguerra va ser membre del SEU fins el 1946, en que que es va replantejar la seva activitat i entrà a formar part de la revista **Laye**. Introduí el marxisme a Espanya i va ser militant del PSUC.

* Josep M. de Sagarra (Barcelona, 1894-1961)

Escriptor i diplomàtic. Estudis de Dret i a l'Escola Diplomàtica. Escriptor de gran èxit popular, sobre tot per les seves obres teatrals. Era "Mestre en Gai Saber". Exiliat durant la guerra, tornà als anys quaranta. Va ser membre de L'IEC des del 1942 i participà a la majoria de les activitats resistents culturals en contra del règim. Era un gran amic de la majoria dels intel.lectuals resistents de l'època. Als anys cinquanta va començar a col.laborar a **Destino** per la qual cosa va ser criticat pels elements més intransigents de la resistència.

* Joan Sales (Barcelona, 1912-1984)

Escriptor i editor. Llicenciat en Dret. S'exilià el 1939 a Mèxic i tornà el 1948, en que es dedicà a Barcelona a tasques editorials. A Mèxic edità la revista **Quaderns de l'exili**, que va fer una subscripció per a oferir una llàntia a la Mare de Déu de Montserrat en motiu de la seva entronització. Sales s'encarregà de portar-la al seu retorn al Principat. Estigué molt integrat a la resistència cultural, juntament amb la seva filla Núria.

* Luys Santa Marina (Colindres, 1898 - Barcelona, 1980)

Periodista, escriptor i estudiós dels místics espanyols. Estudià Dret. Fundador de la Falange a Barcelona i condemnat a mort el 1936. Va ser salvat gràcies a una petició dels intel·lectuals catalans. En acabar la guerra va ser president de l'Ateneu Barcelonès i protegí a alguns intel·lectuals catalans que eren perseguits pel nou règim. Director de la revista falangista **Azor** (1942-1944) i del diari **Solidaridad nacional**.

* Miquel Saperas (Barcelona, 1898 - 1978)

Escriptor. Secretari de l'Orfeó Català. Celebrà moltes sessions de música o literàries a casa seva entre 1945 i 1958 i comprà tots els llibres de bibliòfil apareguts entre 1945 i 1960. Va ser un assidu a les tertúlies literàries que es feien a Barcelona.

* Jordi Sarsanedas (Barcelona, 1924)

Escriptor. Llicenciat en Lletres a la Universitat de Toulouse i professor de literatura i de llengua francesa a Barcelona. Lector a Glasgow i a Itàlia. Traductor de Vercors i de Salinguer. Redactor de la revista **Ariel**, i col·laborador de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona i de la revista **Serra d'Or**.

* Maurici Serrahima (Barcelona, 1902-1979)

Advocat, escriptor i assagista. Nomenat senador pel Rei Joan Carles. estudià Dret a Barcelona. S'exilià a França de 1939 a 1940. Al seu retorn participà en la majoria de les activitats culturals en contra del règim i despleguà una activitat incansable. Va ser molt amic de

molts dels intel·lectuals de l'època i procurà calmar els ànims dels resistents més radicals en contra de l'actitud de determinades persones.

* Carles Soldevila (Barcelona, 1892 - 1967)

Escriptor. Llicenciat en Dret i lletrat de la Mancomunitat. Col·laborà a diverses revistes d'abans de la guerra. Estigué a París de 1936 a 1939 i tornà a Barcelona el 1942. Treballà en editorials i col·laborà a la premsa en castellà. Escriví en català molts contes, novel·les i peces teatrals.

* Ferran Soldevila (1894 -1971)

Historiador i escriptor. Llicenciat en Lletres i no acabà els estudis de Dret. Deixeble de Rubió i Lluch. Professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. S'exilià el 1939 i tornà el 1943, treballant als Estudis Universitaris Catalans. Membre de l'IEC des del 1947. Va ser un dels membres importants de la resistència pel seu prestigi intel·lectual. A la postguerra seguí publicant llibres d'història en castellà i en català.

* Josep M. Sostres (La Seu d'Urgell, 1915)

Arquitecte. Titulat a Barcelona el 1946. Teòric i cofundador del Grup R d'arquitectura. Divulgà als anys cinquanta les teories arquitectòniques europees en un intent de recuperar els lligams amb els corrents contemporanis interromputs durant la guerra civil.

* Ramon Sunyer (Barcelona, 1889 - 1963)

Joier i argenter. A la seva rebotiga s'hi feren moltes reunions clandestines de tota mena i especialment dels **Amics de la Poesia**. Va ser president del Cercle Artístic de Sant Lluc i va fer part del Tron de la Verge de Montserrat que donà lloc a les festes de 1947.

* Antoni Tàpies (Barcelona, 1923)

Pintor i escultor. Estudis de Dret a la Universitat de Barcelona i estudis de dibuix a l'Acadèmia de Nolasc Valls. Creador de **Dau al Set** el 1948. Participà als "Salons d'Octubre" i al "Salón de los Once" de Madrid. membre del grup **Cobalto 49**. Esdevingué famós ja als anys cinquanta i comptà amb el suport d'alguns crítics d'art com Josep Gudiol i Joan Teixidor.

* Miquel Tarradell (Barcelona, 1920)

Arqueòleg i historiador. Llicenciat en Lletres a la Universitat de Barcelona i doctorat a Madrid el 1949. Fundador d'**Ariel**. Anà a fer estudis a París i els Estats Units i el 1956 esdevingué catedràtic d'arqueologia a València. El 1977 rebé el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

* Rafael Tasis (Barcelona, 1906- 1966)

Escriptor i polític. S'ocupà de la divulgació històrica i publicà novel·les i obres de teatre. S'exilià el 1939 i tornà el 1948. Va ser el corresponsal dels exiliats i col·laborà a revistes de Mèxic, Buenos Aires i França. Impulsà moltes activitats catalanistes a la postguerra, com a llibreter i impressor.

* Joan Teixidor (Olot 1913)

Editor, escriptor, i crític artístic i literari. Llicenciat en Lletres a la Universitat de Barcelona. Després de la guerra escriví al setmanari **Destino** i codirigí l'editorial del mateix nom amb Josep Vergés. Era membre de la penya d'amics d'Antoni de Moragas i era amic, des d'abans de la guerra de Salvador Espriu i de Carles Riba. Va ser un dels primers en defensar públicament la pintura de Tàpies.

* Joan Josep Tharrats (Girona, 1918)

Pintor. Membre de **Dau al Set**. Estudià a l'Escola Massana. Anava sovint a les reunions de l'Institut Francès i participava en les activitats de la revista amb la resta dels seus membres. Va ser promotor de l'Associació d'Artistes Actuals.

* Joan Triadú (Ribes de Freser, 1921)

Professor, traductor, crític literari i assagista. Estudià Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. Creador de la revista **Ariel** i col.laborador de **Poesia**. Professor de català a la clandestinitat als anys quaranta i membre actiu de **Miramar**. Promotor del concurs de poesia de Cantonigrós i se'l troba a la majoria de les activitats culturals clandestines de la postguerra. Treballà a moltes revistes i estigué a la Universitat de Liverpool com a lector.

* Edmon Vallès (Mequinensa, 1920)

Escriptor i periodista. Membre del FUC als anys quaranta i més tard formà part del Moviment Socialista de Catalunya. Feia teatre, era del grup **Miramar** i el 1968 fundà la revista **Historia y Vida**.

* Ferran Valls i Taberner (Barcelona, 1888- 1942)

Historiador, jurista, bibliotecari i catedràtic. Doctor en dret i en Filosofia i Lletres. Membre de l'IEC i autor de molts llibres de dret i d'història de Catalunya. Era de la Lliga i després de la guerra es passà al franquisme. Atacà al catalanisme en articles a *La Vanguardia* i va ser director de la delegació catalana del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (1940-1942). Va donar diners per a activitats culturals de signe catalanista a partir de la Benèfica Minerva, tot i la seva vinculació amb el nou règim.

* Josep Vergés (Palafrugell, 1910)

Editor i escriptor. Estudis a l'Escola de Comerç. S'exilià durant la guerra a Anglaterra i després a Burgos on començà a col·laborar a *Destino*. Va ser el "capità" d'aquesta publicació fins el 1975 i fundà l'editorial del mateix nom i la llibreria "Ancora y Delfín". Promotor del premi "Nadal" de novel·la en castellà i del "Josep Pla" per a narrativa en català.

* Frederic-Pau Verrié (Girona, 1920)

Editor i historiador de l'art. Estudià a l'Escola Massana i a la Universitat de Barcelona es llicencià en història el 1943. El 1946 guanyà plaça d'arxiver a l'Institut Municipal d'Història. Cofundador d'*Ariel*. Va ser processat per activitats socialistes el 1953. Escriví moltes obres amb Joan Ainaud, Josep Gudiol i Alexandre Cirici. Va ser l'editor clandestí de les obres de Carles Riba als primers anys quaranta.

* Jaume Vicens Vives (Girona, 1910 -Lyon, 1960)

Historiador i catedràtic d'història a la Universitat de Barcelona. Doctor en Filosofia i Lletres. Va ser sancionat després de la guerra, però tornà a recuperar el seu lloc a l'institut primer i a la universitat després. Creà una editorial, Teide, per a llibres escolars. Col.laborà a *Destino* durant molts anys i feia una tertúlia a casa seva on hi anaven molts intel.lectuals catalans. Va crear una nova escola d'historiografia a Barcelona i renovà el mètode d'anàlisi històric al país.

APENDIX NUMERO III

Cronologia dels fets més rellevants de 1939 a 1953.

ANY	INTERNACIONAL	ESPANYA	CATALUNYA-CULTURA	EXILI
1939	<p>IX- Esolat de la IIa Guerra Mundial</p> <p>VI- Pius XII beneeix les tropes franquistes.</p>	<p>II- Llei de Responsabilitats Polítiques</p> <p>IV- Final de la Guerra Civil</p> <p>VIII- Retirada de la Societat de Nacions.</p> <p>I- III Ocupació de Catalunya per part de les tropes franquistes</p> <p>II- Surt a Barcelona SOLIDARIDAD NACIONAL, diari de la Falange</p> <p>- Prohibició de l'ús del català</p> <p>III- Díaz de Gomara nou bisbe de B.</p> <p>IV- Creació de l'Institut Nacional de la Vivenda.</p> <p>- Retirada del monument a Rafel de Casanova.</p> <p>V- Reapertura de l'Ateneu de Barna prèvia depuració de la biblioteca</p> <p>- Cartilla familiar de raocionament.</p> <p>- Luis Galinsoga director de LA VAN GUARDIA.</p> <p>VI: Publicació de DESTINO</p> <p>VII: González Oliveros, governador civil de Barna i el Gral. Orgaz</p> <p>Capità Gral, i Simarro, president</p>	<p>- Valls: Fulla Parroquial de 4 p. de Mn. Joan Gassia. Només 1 ns.</p> <p>- Barcelona: L'ESTUDI: lectures de poesia, homenatges. Assidus eren Jordi Pinell, germans Gassó, Joan Bara, Adolf Nanot, Màrius Lleget</p> <p>J. Vidal Alcover, M. Tarradell, Montserrat Martí, Palau i Fabre, Edmon Vallès, Rosa Torres...</p> <p>- VETLLA (oland) 2 ns. Feta per J. Aymà, A. Tarrida, Tere Aymerich i Carles Jeremies.</p> <p>- Surt el Calendari dels Pagesos</p> <p>- Llibre "Cançons", de M. Saperas (il. legal)</p> <p>- Vilanova: SUPERACIO (oland) per Salvador Boles, Daniel Cruells, Albert Mallofré, Joan Sari i J. Serra.</p> <p>- "Mes de Maria Eucarístic" del prebre Lluís G. Otzet. Edició privada i limitada amb permís eclesiàstic.</p>	<p>B. Aires: REVISTA DE CATALUNYA I creació de l'Agrupació d'Ajut a la cultura catalana.</p> <p>- Mèxic: REVISTA DELS CATALANS D'AMERICA (5 ns)</p> <p>- París: POBLE CATALA (77 ns. Suspesa amb la invasió nazi de París)</p> <p>- Fundació Ramon Llull d'ajut als escriptors catalans exiliats.</p> <p>- Llibres: "sense retorn" de Benguerel a Buenos Aires i "Un pensament, una actitud" de J. Casanova a Perpinyà.</p>

ANY	INTERNACIONAL	ESPANYA	CATALUNYA - CULTURA	EXILI
1940	<p>VI- Itàlia entre en guerra i Hitler ocupa París</p> <p>V- Churchill nou primer ministre de la G. Bret.</p> <p>VI: Armisticio franco-alemany.</p> <p>VIII: Assassinat de Trotsky per R. Mercedes.</p> <p>X: Entrevista Franco-Hitler.</p>	<p>III- Llei de repressió de la Masoneria i del comunisme</p> <p>VIII- Consell Nacional de l'Educació</p> <p>X- Afusellament del president de la Generalitat, Lluís Companya a Barcelona.</p> <p>-Creció del Frente de Juventudes</p> <p>-Censura prèvia a les conferències públiques</p> <p>-Mort del Cardenal Gomà</p> <p>-Correa Veglison, nou governador civil de Barcelona.</p> <p>-Greus inundacions a Girona a l'octubre.</p> <p>-Julian Besteiro mort a la presó de Garmona.</p> <p>-Creació de les Milícies de Falangè.</p> <p>-IX: El Tribunal de Responsabilitats Polítiques posa una multa d'un milió de pessetes a Pau Casals.</p>	<p>-Alt Camp: el grup de teatre "La Masó" en fa en català.</p> <p>-Barcelona: S'inicien les classes particulars de català a can Folch i Torres. Les paguen Fèlix Millet, Valls i Taberner i Mateu dels ferros. Els professors són Artur Barlot, Antoni Jaume i Josep Farran</p> <p>-Commemoració dels Jocs Florals en privat a la sala de Juntes de l'Orfeó Català. (Lluís Millet n'era el president).</p>	<p>-Buenos Aires: surt la primera novel·la en català des de la Guerra Civil: "Tres a la reserva" de C.A. Jordana.</p> <p>-Joan Miró torna de l'exili i s'instal·la a l'illa de Mallorca.</p>

INTERNACIONAL

-II- Signatura d'un acord econòmic entre Argentina i Espanya.
 -VI: Hitler ocupa l'URSS
 -Acord entre Espanya i la Santa Seu pel nomenament de bisbes
 -XII: Atac japonès a Pearl Harbour. EUA i Gran Bretanya declaren la guerra al Japó. I Itàlia i Alemanya la declaren als EUA.

ESPANYA

-I: Alfons XIII abdica en el seu fill Juan.
 -Creació de la RENFE
 -Dissolució de les comissions d'incorporació industrial i mercantil a Catalunya.
 -III: Llei de Seguretat de l'Estat.
 -VII: Llei de Bases de Sindicació Vertical i Obligatòria.
 -VIII: Llei de protecció de famílies nombroses.

CATALUNYA-CULTURA

-Puig i Cadafalch i Ramon Aramon reorganitzen l'IEC a la clandestinitat
 -Enterrament de Lluís Millet.
 -Coll i Alentorn dona classes de Hè de Catalunya a can J. Martí i Rodés.
 -L'editorial Balmes (Foment de Progrés de Catalunya) reprèn les edicions.
 -Miquel Saperas publica "Poemes d'Itàlia"
 -A can Lluís Bonet Garí se celebra el 25 aniversari de la mort de Ferreres i Bages. Parlen M. Serrahima i Mn. Lluís Carreras i llegeixen poemes Manuel Bertrán i Joan Llongueras. A la mateixa casa se celebra el centenari de "Lo Gaiter del Llobregat", organitzat per Aramon, Serrahima, Palau, Llongueras i Miquel Dolç.

EXILI

-Buenos Aires: celebra-ció dels primers Jocs Florals a l'exili.
 -Surt "Nabí" de J. Carner
 -Comença a emetre des de Moscú "Radio Espanya Independiente", La Pirenaica.

-Arboç del Penedès: L'Eleno Arboreno (ara d'Educación y Descanso) fa obres en català. Fins el 1945 en fan 25 de Pitarra, Rusiñol, Llanes

INTERNACIONAL

VIII: Desembarcament
 Aliat al Nord d'Àfrica.
 XII: Se signa el Pacto
 Ibèric entre Espanya i
 Portugal.

ESpanyA

-III: Mort Miguel Hernández a la
 presó d'Alacant.
 -V: Torna la primera expedició de
 la Divisió Asul.
 -VII: Es afusellat Joan Peiró a
 València.
 -Decret de creació de les "Cortes"
 -IX: Dmissió de Serrano Suñer
 -X: Llei de Bases del Treball.
 Hom prohibeix la vaga i el lock-
 out.
 -XII: Llei del Seguro Obligatori
 d'enfermetat
 -Decret de creació del NO-DO,
 fmc informatiu cinematogràfic
 permès i d'exhibició obligatò-
 ria.

CATALUNYA - CULTURA

-Pel novembre reprenen els Estudis
 Universitaris Catalans. Profes:
 Aramon, Jordi Rubió, F. Soldevilla.
 La 1ª sessió és a can Serrahima.
 -Primera reunió dels Amios de la
Poesia a can Sunyer. Animadors:
 Aramon, Palau, Serrahima, Coll
 Alentorn, R. Sunyer. Editen minús-
 culls fullets amb els poemes de ca-
 da sessió.
 -A can Martí Rodés, la neorològica
 per Lluís Millet.
 -Nadal: Concert en favor dels pre-
 sos fins el 1952. Sala pública i
 amb programa però el permís demanat
 per altres motius.
 -Carta -Circular mensual "Estimats-
 Amics" mecanografiada i empaquetada
 ma (fins al 1944). Col·laboran:
 Serrahima, Palau, Aramon, Dolg, Ba-
 rat, Vassó, Llongueras, M. Mament,
 A. Mantó, Pinell, Romeu, Sagarra,
 Tarradell, Triadó.

EXILI

Fabra compleix 74 anys
 i se li envia un àlbum
 amb signatures i textos

INTERNACIONAL

- II: Batalla de Stalin-grad.
- VI: Els Aliats desembarquen a Sicília.
- VII: Destitució i detenció de Mussolini
- IX: Itàlia capitula.

ESPANYA

- Llei de Reforma del Codi de Justícia Militar.
- III: Totes les causes polítiques passen a Consell de Guerra.
- Apertura de les Cortes
- G. Modrego, nou bisbe de Barna.
- IV: Decret que substitueix la cartilla familiar de raocionament per una individual.
- VI: Escrit de 26 procuradors exigint la restauració de la Monarquia.
- VII: Llei d'Ordenació Universitària.
- X: El règim deixa la "no bel·ligerància" i esdevé "neutral".
- XI: Detinguts 40 membres del Front Nacional de Catalunya a Barcelona.

CATALUNYA - CULTURA

- Montserrat: Jocs Florals privats amb Marçet, Fèlix Millet i Felip Graugès:
- Sant Cugat: Homenatge al P. Suñol de Montserrat en un ambient catalanista.
- Barcelona: L'Institut Francès crea el Cerole Literari.
- Es funda el grup "Amics de Rossetlló-Pdroel".
- Surt la col·lecció "L'Estel" amb data dels anys 30.
- Joan Cornudella, Aleu i Manuel Cruells fan una editorial clandestina. El 1er llibre és "Solitud" de V. Català. La policia els detingué i destruf tota l'edició del llibre.
- Palau crea l'editorial olandestina "La Sirena" que publicarà Espriu el 1946.
- Cruzet publica les obres completes de Verdager, en edició de bibliòfil i ortografia preBabriana.
- Montserrat: reedició de la "Regla de Sant Benet".

EXILI

- Mort el cardenal Vidal i Barraquer.
- Orford: Joan Gili fa l "Introductory Catalan Grammar"
- Mèxic: QUADERNS DE L'EXILI fins el 1947.
- B. Aires: "Miscel.lània Fabra"
- Torna Carles Riba de l'exili.

INTERNACIONAL

- I- Fleming descobreix la penicil·lina.
- IV: Govern de coalició antifeixista a Itàlia.
- VI: Desembarcament aliat a Normandia.
- VIII: L'exèrcit soviètic ocupa l'Europa Oriental.

ESPANYA

- V: Es crea el D.N.I.
- X: A Montserrat es constitueix el Front Universitari de Catalunya (FUC)
- Afusellat Joan Puig i Pidemunt director de TREBALL (PSUC) i agraït de pertànyer al maquis.
- Els comunistes organitzen les Juntes de Unión Nacional per portar als espanyols que havien combatut a la Resistència francesa i volien esdevenir guerrillers.
- Invasió de guerrillers per la Vall d'Aran.
- XII: Reforma del Codi Penal.

CATALUNYA - CULTURA

- Victòria dels Angels fa el seu 1er recital al Palau.
- L'IEC reprèn les festes anuals de Sant Jordi.
- Pere Elías i Joan Triadó fan classes clandestines de català.
- Primera convocatòria del concurs literari de Cantonigrós, organitzat per Joan Triadó.
- Josep Obiols decora la sagristia de Montserrat.
- Palau i Fabre fa POESIA (fins 45)
- Ed. Aymà reprèn les activitats i des del 1947 publicarà en català.
- J.R. Masoliver fa ENTREGAS DE POESIA.
- Llibres publicats: "Versions de Hölderlin" de Ribà; "L'atzur il·luminat" de Miquel Gayà i Cruzet publica "Atlàntida", "Canigó" i "Montserrat" de Verdaguier.

EXILI

- Mèxic: Artís--Gener crea les Edicions Catalònia que funcionaran fins el 1954.

INTERNACIONAL

- Conferència de Ialta.
- IV: Suicidi de Hitler
- Mort de Roosevelt. Truman no president dels EUA.
- Els aliats entren a Berlín i Alemanya capitula.
- (V)
- VIII: Capitulació del Japó.
- X: Comença el procés de Nuremberg.
- Fundació de l'ONU a San Francisco amb l'exclusió d'Espanya.

ESpanyA

- Creació de l'"Agrupación de Fuerzas Armadas Republicanas Españolas" (AFARE) per reestructurar l'exèrcit republicà.
- Manifest de Lausanne de don Juan de Borbó contra Franco.
- IV: Cauen 200 militants del PSUC en una redada.
- Nacionalització de la Telefònica
- El baró de Terrades nou batlle de Barcelona. Barba Hernández nou governador civil.
- VII: Fuero de los Españoles.
- Llei d'Educació Primària.
- IX: La salutació feixista deixa d'ésser obligatòria.
- X: Promulgació de la Llei de Referendum.
- Vaga a l'"Espanya Industrial".
- A Barcelona es crea el Consell Nacional de la Democràcia Catalana presidit per Pous i Pagès.

CULTURA - CATALUNYA

- Reorganització de l'escoltisme.
- Es crea l'Esbart Verdaguer.
- Folgueroles: celebració del centenari del naixement de Verdaguer.
- Montserrat: reedició d'"Històries Montserratines" del P. Albareda.
- Barcelona: l'editorial Balmes publica "Poemes de Sta. Teresa de Jesús Infant" traduïts per M^aAntònia Salvà.
- Benet i E. Albert creen l'editorial olandestina "La Negra Nit"
- Reprèn les activitats l'Ed. Dalmau que el 1946 publica la 1ª obra inédita: "Mosaic" de V. Català.
- Surt la revista cristiana cíclica "tilada CAMI. I a la presó Model surt. també cíclicolada, L'OU COM BALIA. Portantven del bon humor i del sidral.
- Homenatge olandès a Verdaguer a can LL. sonet, amb Riba i Sagarra.
- Reunions culturals a can Casassas: Serrahima, Bonet, Iglésies, Sunyer, Montserrat Martí, A. Galí, A. Pe-

EXILI

- A Perpinyà surten els QUADERNS.
- L'agost es forma el govern de la Generalitat a l'exili amb Josep Irla de president.
- Constitució del Govern de la República presidit per Giral.
- Torna a Espanya José Ortega y Gasset.
- Constitució del Moviment Socialista de Catalunya (MSC) a Toulouse.

INTERNACIONAL

- II: L'ONU condemna el règim franquista.
- III: França tanca la frontera espanyola.
- IV: Perón president de l'Argentina. Acord comercial amb Espanya.
- X: Sentències del Judici de Nuremberg.
- XI: L'ONU demana la retirada d'ambaixadors.
- XII: Dret de vot a les dones a molts països europeus.
- Creació de l'UNESCO
- Declaració dels Aliats on queda clar que no enderrocaran Franco.

ESPANYA

- I: Es crea la "Confederación de Fuerzas Monárquicas" (CFM), per antics militants de la CEDA que trenquen amb el franquisme.
- Mort a Montserrat l'abad Antoni M. Marçet.
- Llei d'Ordenació bancària.
- L'estraperlo té unes proporcions esgarrifoses.

CATALUNYA - CULTURA

- Cruzet crea la Editorial Selecta.
- Repressió de les publicacions de la Fundació Bfbllica Catalana.
- L'Institut Francès crea el Cercle Maillol d'art.
- L'IEC crea la filial "Societat Catalana d'Estudis Històrics".
- Antios alumnes de Blanquerna fan el grup Torres i Bages (Raventós, Pujol, Cañellas, J. Carner, J. Bonet).
- Sessions poètiques a can Josep Iglèsies els diumenges a la tarda fins el 1953.
- Sessions musicals a can Miquel Sa-peras. N'hi ha 33 fins el 1958.
- A Barna hi ha les 1ª representacions teatrals públiques en català ("Lo ferrer del tall") als teatres Apolo, Victòria i Romea.
- La Fundació B. Metge reprén les edicions. L'ed. Barcino fa "Els nostres clàssics" i el grup Destino no fa l'editorial Ancora amb la Col. El Doffi on publica a J. Pla.

EXILI

- Mèxic: Avel·lí Artís de Balaguer fan LA MOSTRA REVISTA (fins 1954).
- Ladgo Caballero mort a París.
- Manuel de Falla mort a Buenos Aires.

INTERNACIONAL

- Aprovació del Pla Marshall als EUA.
- Independència de l'Índia i del Pakistán.

ESpanya

- I: Vaga del sector tèxtil a Mataró
- IV: Manifest d'Estoril de don Juan de Borbó
- V: Basca Alegria nou governador civil de Baçcelona.
- Llei de repressió contra el terrorisme.
- VII: Referendum de la Llei de Successió.
- XII: Llei de recàrrecs a Catalunya en les contribucions rústica, urbana i industrial.
- Consell de Guerra contra 12 estudiants que havien organitzat la Federació Universitaria Escolar (FUE).

CATALUNYA - CULTURA

- Festes d'entronització de la Mare de Deu de Montserrat, la manifestació pública de catalanitat.
- Cursos de català per a adults a Reus, Mataró i Barcelona (centres privats i de l'Església).
- Campanya de retorn del català a les Esglésies.
- Manifest del PSUC sobre la persecució del català.
- L'IEC torna a convocar Premis i recompenses edicions amb el "Diplomari de l'Orient Català" de A. Rubió i Lluch.
- La Cera! St. Jordi d'Oriol. Martorell fa el primer concert a Rubí.
- L'Orfeó Català reprèn activitats públiques.
- Primer premi literari no olandès: el "Joanot Martorell", novel·la de A. Bana, Joan Brossa i Arnau Puig fan la revista bilingüe d'avantguarda, ALGOL.
- Surt olandestinament la revista ANTOLOGIA DELS FETS; LES IDEES

EXILI

- Mort Francesc Cambó a Buenos Aires.
- A Santiago de Xile surt la col·lecció "El Pi de les Tres Branques" gràcies a Pere Quart, C.A. Jordana i Xavier Benguerel.

INTERNACIONAL

- I: Assassinat de Gandhi.
- II: El govern francès obra la frontera amb Espanya.
- IV: Aplicació del Pla Marshall a Europa
- V: Proclamació de l'Estat d'Israel.

ESPANYA

- Espanya queda fóra del Pla Marshall.
- Primeres monedes amb la inscripció "Franco, Caudillo de España por la gracia de Dios".
- VIII: Entrevista Franco-Don Juan a l'Azor per parlar de la successió.

CATALUNYA - CULTURA

- Es crea la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (que el 1951 serà filial de l'IDEE)
- Es crea els "Amics de Joan Maragall" que llegeixen poesies a "Bonaliche".
- La revista ARIEL convoca el concurs de poesia "Rosselló-Pòrcel".
- Surten només dos números -tancada per repressió policial- de NOTICIA-RI D'ACTUALITATS CULTURALS.
- Surten les revistes DAU AL SET (A.Puig, Brossa, Tàpies, Tharrats) i TEMPS (Frederic Roda, Joan Graeses, Jordi Carbonell, Josep Vallverdú) que només durà dos números i fou tancada per la policia.
- Primer Saló d'Octubre de pintura i escultura.
- Inauguració de l'Institut de Estadística i Història (per substituir l'IEC).
- Deliberes guanya el Premi Nadal.
- Llibres: Bíblia de Montserrat, "El Talent" de Manyà, l'"Odiesses"

EXILI

- Prada: Homenatge a Fabra, qui morí aquest mateix any.
- Hi ha lectors de català a les Universitats de Gran Bretanya.

- V: Creació del Consell d'Europa
- VII: Inici de la Guerra Freda. El Vaticà excomulga els comunistes.
- IX: Proclamació de la R.D. Alemanya.
- Proclamació de la Rep. Popular Xinesa.

- Molts consells de guerra contra obreres.
- I: Arriba y Castro, nou bisbe de Tarragona.
- IV: Llei de Colonització i Mestizaje
- Joaquim Buxó, nou president de la Diputació de Barcelona.
- VI: Inauguració dels estudis de Radio Nacional a Barcelona.
- XII: Augment de les restriccions elèctriques i disminució dels Consells de Guerra.

- Mataró: Neix "El Racó" amb Lluís Terricabras i 3 anys més tard se'n fa càrrec l'Aliança Mataronina amb Balens, Jornet i Casas.
- Barcelona: Neix el Club Cobalto 49 amb Joan Prats i Joan Brossa.
- Premi de contes de l'Associació Condal.
- Es crea FESTA (Foment de l'Espectacle Selecte i Teatre Associació) sota tutela eclesiàstica per promoure el teatre d'afecionats en català.
- Joan Miró exposa a les Galeries Laietanes. Faran la primera exposició individual Antoni Tàpies i J.J. Tharrats, i M. Guixart.
- X. Montsalvatge estrena al Palau la "Sinfonia Mediterrànea".
- Es reorganitza l'obra del Diocinari Català-Valencià-Balear.
- Llibres: l'editor Pedreira llença al mercat sense permís la Col. Ossa Menor. L'IEC publica el volum d'"Estudis Romànics".

- Mort d'Antoni Rovira i Virgili a Montpeller i de Niceto Alcalá Zamora a Buenos Aires.

INTERNACIONAL

- L'ONU anul·la les mesures contra Franco.
- VI: Guerra de Corea
- VIII: Primers orèdits dels EEA pel règim franquista.
- El rei Leopold de Bèlgica abdica en Balduf.
- XI: Espanya entra a la FAO.
- Pius XII proclama el dogma de l'Assumpció.

ESPANYA

- Fira de Mostres de Barcelona el mes de juny amb participació de 13 països.
- Constitució de la SEAT
- Gran tasca de mobilització popular del PCE, PSUC, PSOE i Movimiento Libertario.

CATALUNYA - CULTURE

- Es forma la comissió patrocinadora del Diccionari Català-Valencià-Balear amb J.A. Maragall, Aramon, Ballester, Vidal Burdiels.
- Es crea el grup cultural de la UEC (Unió Excursionista de Catalunya) on J. Carbonell és secretari.
- Mort de Folch i Torres.
- Creació de l'Obra del Ballet Popular que aplega sis esbarts i socis individuals.
- Es concedeix per 1ª vegada el premi de poesia "Ossa Menor".
- Registes: FORUM (Fao. Dret. dos num. F. Faus, Fred. Mallof, Màrius Falcon, Ricard Fornesa, J.M. Ainaud, F. Maspons, J. Raventós, J. Triadó, J.Casas-salat, J. Maluquer)
- L'INFANTIL (després TRETZEVENTS. del Bisbat de Solsona).
- RECALL (de Blanes)
- QUADERNS DE POESIA (Vilafranca del Penedés. 5 num. fins 1952)
- RESSO PARROQUIAL (Mn. Ramon Muntaner yola. 16 núm.)

EXILI

- Joan Comorera (PSUC) torna a Espanya clandestinament.

INTERNACIONAL

-A França s'aprova la Llei Deixonne que permet ensenyar les llengües vernacles a les escoles.
-Mort Pétain.

ESPANYA

-III: Vaga dels tramvies a Barcelona i vaga general a Espanya.
-A. Simarro nou batlle de Barcelona i Acedo Colunga nou governador oivil.
-VII: Nou govern amb Carrero Blanco, Martín Artajo i Ruiz Giménez.

CATALUNYA - CULTURA

-Exposició del Diccionari a la Biblioteca Central.
-S'entreguen, per primera vegada, els premis literaris en la festa de Santa Llúcia.
-Surt el Grup R que pretén la renovació de l'arquitectura. Hi ha: Moragas, Sostres, Coderch, Bohigas, Gili, Pratmarsó.
-Una exposició de DAU AL SET a la Sala Caralt es clausurada per la policia.
-L'editorial Aedos fa la col·lecció Biblioteca Biogràfica Catalana.
-Sabadell: Premi de Teatre Infantil de "La Faràndula".
-Alguns llibres: Pla guanya el "Jocot Martorell" amb "Elocarrer estret" i J. Vinyoli l'Ossa Menor amb "Hores trobades".
-V. Aleixandre fa una conferència a L'Ateneu de Barcelona.

EXILI

-Perpinyà: surt l'editorial Proa.
-Fèlix Gordon Ordez esdevé nous president de la República a l'exili en dimitir Sánchez Albornoz.

ANY	INTERNACIONAL	ESPANYA	CATALUNYA - CULTURA	EXILLI
1952	<p>-II: Isabel II, reina de la G. Bretanya.</p> <p>-XI: A l'Assemblea General de la UNESCO és presentat el manifest de denúncia de la repressió envers Catalunya (Memorandum on the anti-catalan policy of General's Franco's government).</p>	<p>-Entrada a la UNESCO</p> <p>-Congrés Eucarístic Internacional a Barcelona.</p> <p>-Vagues a Barcelona i consell de guerra contra trenta anarquistes de Barcelona, dels quals oïnc són executats.</p> <p>-III: Se suprimeix el raocionament del pà.</p> <p>-XII: Llei de concentració parcel·lària.</p> <p>-Inici del "Diàlogo" entre escriptors castellans i catalans arran dels "Congressos de Poesia".</p>	<p>-Es forma la "Penya Santamaria" que es reuneix a l'estudi de l'escriptor.</p> <p>-Detencions en l'ofrena floral prohibida a Verdaguier.</p> <p>-Enterrament (amb detencions) de Josep Pous i Pagés.</p> <p>-Autoritzades les primeres traduccions en català per obres ja editades abans de 1939.</p> <p>-L'IEC torna a fer l'Anuari.</p> <p>-Primera representació teatral de Joan Brossa al teatre Olimpo.</p> <p>-Els excursionistes organitzen un homenatge a Verdaguier que és prohibit. Publiquen l'opuscle "Els excursionistes a Mn. Verdaguier" que és repartit entre les entitats.</p> <p>-Es fa teatre de Claudel per a estrangers amb motiu del Congrés Euro.</p> <p>-Es publica el "Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics"</p>	<p>-Surt a Perpinyà "El pelegrí apassionat" de Puig i Ferrerter (onze volums fins el 1963)</p>
			<p>-A Barna surt un número de la revista APLEC de Josep Planxart.</p>	

INTERNACIONAL

- I: Eisenhower, nou president dels EUA
- III: Mort de Stalin
- VI: Acaba la guerra de Corea amb la divisió del país
- VIII: Concordat amb el Vaticà i acords econòmics amb els EUA per part d'Espanya.

ESPANYA

- Pla d'ordenació urbana de Barcelona . Reforma del Batxillerat i Llei d'Ordenació de l'Ensenyament Mitjà.
- X: Els estudiants universitaris boicotegen per primera vegada les eleccions per delegats del SEU.
- Llei on se sotmet al "Fuero Militar" a aquells que passin notícies en contra del règim.

CATALUNYA - CULTURA

- Creació dels premis "Victor Català" de narracions i "Aedos" de biografies.
- Es creen les "Joventuts Musicals" de Barcelona.
- Antoni Tàpies guanya el premi de Pintura Jove a la Biennial de Sao Paulo.
- Exposició sobre "Els Quatre Gats" a la Sala Parès.
- Es crea l'Acadèmia de la Llengua Catalana, protegida per les Congregacions Marianes de Barcelona. Funciona durant més de deu anys amb Sayrach, Xavier Polo i Josep Espar.
- Joan Grames fa "Col·lecció Lletres". El 1954 esdevé "Nova Col·lecció Lletres" i des del núm. 8 se n'ocupa Santi Albertí qui publica fins el volum 68 (1962).
- Revista CULTURA Y FOLKLORE, sardanista i excursionista.

EXILI

- Josep Lluís Sert esdevé degà de l'Escola d'Arquitectura de Harvard.

